

Vzdělávání v oblasti interkulturních kompetencí a menšinových specifik

Metodická příručka

**Policejní akademie České republiky
v Praze
katedra veřejnoprávních disciplín a katedra bezpečnostních
studií**

**Vzdělávání v oblasti interkulturních kompetencí a
menšinových specifik**

Metodická příručka

www.polac.cz

Vzdělávání v oblasti interkulturních kompetencí a menšinových specifíků

Metodická příručka

Vydal: Policejní akademie ČR v Praze, Lhotecká 559/7, P.O.Box 54, 143 01 Praha 4

Autor příspěvků: doc. JUDr. Harald Ch. Scheu, Ph.D., Mgr. Bohumil Peterka, doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D., Mgr. Štěpán Strnad, Ph.D., JUDr. Petr Kroupa, Ph.D., Mgr. Jiří Víšek, Ph. D.,

Grafická úprava a tisk: Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o., Bartůňkova 1159/4, 149 01, Praha 4

Počet stran: 71

Místo a rok vydání: Praha, 2020

OBSAH

Úvodní slovo	str. 6
1. Lidskoprávní rámec prevence kriminality <i>JUDr. Petr Kroupa, Ph. D.</i> <i>Mgr. Jiří Víšek, Ph. D.</i>	str. 7
2. Základy ochrany menšin v ČR <i>doc. JUDr. Harald Ch. Scheu</i> <i>,Ph.D., Mgr. et. Mgr. Bohumil Peterka</i>	str. 24
3. Mezinárodní zkušenosti s menšinovou problematikou <i>doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.</i> <i>Mgr. Štěpán Strnad, Ph.D.</i>	str. 51
4. Řešení modelových případů <i>doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.</i> <i>Mgr. Štěpán Strnad, Ph. D.</i>	str. 63

Úvodní slovo

Jednou z centrálních povinností státu je jednat v souladu s lidskými právy. Kromě toho je však jeho úkolem aktivně zajišťovat lidská práva i ve vztahu mezi soukromými subjekty. Tyto premisy platí pro veškeré složky státní moci včetně bezpečnostních orgánů. Je proto nezbytné, aby všichni příslušníci bezpečnostního sboru znali právní základy lidských práv ve vnitrostátním a mezinárodním právu a jejich aktuální interpretaci ve světle příslušných soudních orgánů.

V situacích, ve kterých bezpečnostní orgány musí zasahovat do lidských práv, aby chránily fyzickou integritu či jiné základní zájmy soukromých osob, musí disponovat vysokou úrovní profesionální dovednosti a schopnosti rychle posoudit lidskoprávní aspekty jednání, a to především zásadu proporcionality.

Z tohoto důvodu je ochrana lidských vždy klíčovou součástí bezpečnostních akcí. Jelikož policejní akce v konečném důsledku zajišťují lidská práva, nemají být lidská práva považována za omezení policejní činnosti, ale za její základ, resp. její hlavní cíl.

Citlivou otázkou představuje kontakt příslušníků bezpečnostního sboru s příslušníky menšin. Práva národnostních i jiných menšin jsou dnes chápána jako integrální součást lidských práv. Jelikož některé menšinové komunity jsou považovány za zvláště zranitelné skupiny, je na místě věnovat znalosti menšinových práv a menšinových specifik patřičnou pozornost.

Tato metodika slouží jako základní pomůcka v rámci kurzu zaměřeného na různé aspekty menšinového práva.

kolektiv autorů

1. Lidskoprávní rámec prevence kriminality

JUDr. Petr Kroupa, Ph.D. a Mgr. Jiří Víšek, Ph. D.

- a. Význam Listiny základních práv a svobod a relevantní zákonné úpravy
- b. Mezinárodní úmluvy o lidských právech
- c. Antidiskriminační právo

1 a. Význam Listiny základních práv a svobod (LZPS) a relevantní zákonné úpravy

Pod číslem 120 byly 13. října 1976 ve Sbírce zákonů Československé socialistické republiky (ČSSR) zveřejněny Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Oba mezinárodní pakty již v roce 1975 stvrdila ČSSR podpisem Závěrečného aktu helsinské konference. Oba pakty se tak staly právně závazné a představovaly, mimo jiné, mezinárodní závazek tehdejší ČSSR. Ta si s jeho faktickým naplněním nedělala příliš starostí.

Lidská práva akcelerovala, posilovala a rozšiřovala se obvykle v průběhu dějin revolucí. Ve stejném procesu byla naopak zase pošlapávána, krácena či likvidována otevřeně i skrytě.

Procesem zpozitivizování, který vedl i ke změně označení lidských práv na práva základní doplněná i o segment svobod, se lidská práva stala základním kamenem kvality vztahu jednotlivce a veřejné moci. Jejich zakotvení do ústav či ústavních pořádků jednotlivých států potom představuje logické vyvrcholení boje o význam a hodnotu lidských práv.

Původ a důvody vzniku lidských práv nelze vysvětlit uspokojivě jednoduchou a monokauzální technikou minimálně z těchto důvodů:

- mají tisíciletou historii
- čerpají z různých duchovně-kulturních, náboženských, politických i právních zdrojů
- obsah i rozsah lidských práv není taxativně dán jednou a pro vždy

- musí reagovat na aktuální výzvy doby, vývoj lidské společnosti i stupeň lidského poznání

Klíčové historické milníky:

- antika nezná lidská práva, ale vytvořila myšlenkové proudy a směry významné pro další vývoj
- křesťanství učí o lidské důstojnosti, rovnosti před Bohem i osobní svobodě
- osvícenství a racionalismus novověku chápe člověka jako rozumem nadanou bytost
- Habeas Corpus Act 1679, Declaration of Rights 1688 a Bill of Rights 1689 jsou již podrobná díla
- následuje etapa prohlášení lidských práv ve Spojených státech amerických (USA) a Francii
- Rakouská monarchie zná Josefínský patent z roku 1786 i Občanský zákoník z roku 1796
- Francouzská Deklarace práv člověka a občana z roku 1789
- radikální změnu v náhledu na lidská práva představuje Základní zákon SRN

Listina základních práv a svobod – historie vzniku dokumentu:

- projednávání návrhu ústavního zákona o LZPS započalo ve Federálním shromáždění České a Slovenské federativní republiky (FS ČSFR) v roce 1991 bez účasti veřejnosti
- existoval český i slovenský návrh LZPS
- LZPS byla přijata 9. ledna 1991, účinnosti nabyla s uvozacím ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. vyhlášením ve Sbírce zákonů ČSFR dne 8. února 1991

Význam přijetí LZPS:

- ČSFR deklaruje obnovení ochrany lidských práv ve světovém a evropském standardu
- byl splněn politický cíl, kterým je přijetí ČSFR do svazku Rady Evropy (1992)

- ČSFR má moderní ústavní katalog ochrany lidských práv a svobod
- ČSFR deklaruje závazek uznávat, dodržovat a chránit hodnoty základních práv a svobod
- ČSFR přijetím LZPS deklaruje i mezinárodně-právní závazek chránit základní lidská práva a svobody
- přijetí LZPS plní i jeden z požadavků na kvalitu materiálního právního státu
- základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné

Vývoj po rozdělení ČSFR:

- k 1. 1. 1993 vznikla z původní dvoučlenné federace samostatná Česká republika (ČR) a Slovenská republika (SR)
- k LZPS se oba státy postavily asymetricky
- SR začlenila text LZPS jako samostatnou Hlavu II Ústavy SR (název Základní práva a svobody)
- ČR začlenila LZPS bez úprav do svého právního řádu a fixovala text LZPS do ústavního pořádku

Postavení LZPS v právním řádu ČR

Ústavní vymezení představují čl. 3 a čl. 112 ú. z. č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, v platném znění.

Článek 3 Ústavy ČR

Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod.

Článek 112, odst. 1 Ústavy ČR

Ústavní pořádek České republiky tvoří tato Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.

LZPS byla úspěšně změněna pouze jedenkrát (další pokusy byly neúspěšné) a to ústavním zákonem č. 162/1998 Sb., který prodloužil lhůtu pro zadržení z původních 24 na 48 hodin

Článek 8, odst. 3 LZPS

Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet pouze v případech stanovených v zákoně. Zadržaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadržanou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

Možnosti omezit některá práva garantované LZPS a uložit určité povinnosti předjímá i ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Institut ústavního pořádku je koncipován jako množina prvků, kdy těmito prvky jsou ústavní zákony uvedené jednotlivě (Ústava, LZPS), skupinově nebo předmětem právní úpravy (státní hranice). Určitou roli zde sehrává i činnost Ústavního soudu ČR. Ten může rozsah ústavního pořádku svojí činností ovlivňovat.

LZPS a klíčové ústavně-právní předpisy – ú. z. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Preambule

Výběr – nedotknutelné hodnoty lidské osobnosti, úcta k lidským právům, řídit se osvědčenými principy právního státu.

Článek 1

Výběr – úcta k právům a svobodám člověka a občana, dodržování závazků, které pro ČR plynou z mezinárodního práva.

Článek 2

Výběr – zakotvení dělby moci, možnost vykonávání státní moci přímo lidem (stále absentuje přijetí příslušného ústavního zákona), zásady legální licence a enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí.

Článek 3

Výběr – výslovné zařazení LZPS jako součást ústavního pořádku ČR.

Článek 4

Výběr – vztah základních práv a svobod a soudní moci (ochrana).

Článek 5

Výběr – stanovení principů vzniku politického systému, požadavek volné soutěže politických stran a odmítnutí násilí jako politického prostředku a programu.

Článek 6

Výběr – hlavní princip zastupitelské demokracie, požadavek na ochranu menšin.

Článek 9

Výběr – takzvané tvrdé jádro ústavy, nelze měnit podstatné náležitosti demokratického právního státu.

Článek 12

Výběr – občanství ČR nelze zbavit proti vůli dotčeného subjektu.

Hlava IV. – moc soudní

Výběr – základní principy soudnictví nezávislost a nestrannost, zakotvení Ústavního soudu ČR a stanovení ústavního rámce jeho činnosti, jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy, laický prvek a kontrola výkonu soudní moci (přisedící), zásada rovnosti účastníků řízení, zásada ústnosti a veřejnosti jednání před soudem.

Hlava VII. – územní samospráva

Výběr – územní samosprávné celky, návrat principu územní samosprávy a ústavní vymezení základních pravidel činnosti.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.

Charakterizuje mimořádné stavy extenzivnějším způsobem, než platná Ústava ČR (ta zná pouze stav válečný). Za těchto mimořádných stavů je větší pravděpodobnost omezování a porušování základních práv a svobod, je i větší pravděpodobnost ukládání povinností různé intenzity i obsahu. Prolamuje ustanovení čl. 21, odst. 2 LZPS.

Článek 21, odst. 2 LZPS

Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.

A to v čl. 10 ústavního zákona o bezpečnosti ČR

Článek 10 ÚZOB ČR

Jestliže po dobu nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu podmínky na území České republiky neumožní konat volby ve lhůtách, které jsou staveny pro pravidelná volební období, lze zákonem lhůty prodloužit, nejdéle však o šest měsíců.

LZPS a zákony běžné – celá řada ustanovení LZPS přímo předpokládá konkretizaci a provedení běžným zákonem, například:

Článek 4, odst. 1 LZPS

Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.

Článek 6, odst. 4 LZPS

Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Článek 8, odst. 5 LZPS

Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.

Článek 12, odst. 2 LZPS

Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely řízení, a to na písemný a odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon.

LZPS v celé řadě ustanovení sice předběžně nepředjímá přijetí prováděcí právní úpravy, ale praktické potřeby ji vyžadují. Například čl. 18 o právu petičním je konkretizován zákonem o právu petičním, čl. 19 o právu shromažďovacím má konkretizaci v zákonu o právu shromažďovacím a další.

1. b. Mezinárodní úmluvy o lidských právech

Lidská práva jako předmět mezinárodněprávní ochrany

- Náleží každé bytosti, jsou přirozená, nezadatelná a věčná, stejně jako člověk a občan (charakteristika přirozenoprávní školy).
- V praxi jich jednotlivec užívá v rozsahu, který mu přiznal stát, což závisí na stupni vývoje – hospodářském a civilizačním.
- Stát původně disponoval volností v zacházení s obyvatelstvem. **Do 1. světové války** byla volnost omezena obecným mezinárodním právem. Vlastní **občané měli omezení tzv. zásadou humanity (není přesně definována)**. Cizinci disponovali „minimálními standardy“, tj. život, svoboda, majetek, přístup k soudům apod.
- **Po 1. světové válce** se klade větší důraz na lidská práva, nastal jistý pokrok na úsecích například pracovněprávních podmínek, postavení žen či dětí, potírání otroctví či v kontextu **ochrany menšin**.
- Výrazný pokrok nastal **po 2. světové válce** – požadavky na dodržování základních lidských práv.

Globální význam respektu vůči lidským právům

Zde je důležité reflektovat souvislost, **tj. respekt vůči lidským právům = udržení míru**. Země, které potlačují lidská práva, jsou zpravidla agresivní navenek. Lidská práva někdy bývají zakotvena v ústavách některých států pouze formálně, ale v praxi nejsou realizována. Je důležité podotknout, že

bez zajištění hospodářských a sociálních práv ztrácejí osobní a politická práva účinek.

Univerzální ochrana lidských práv

Je provedena **Chartou OSN, Všeobecnou deklarací lidských práv, Pakty o lidských právech a dalšími univerzálními instrumenty** – v novém pojetí, v obecné poloze a ve světovém měřítku. Pojetí ochrany lidských práv obsažené v těchto dokumentech odpovídá cílům nově vzniklé OSN (1945), kterými jsou:

- obecná povinnost států zachovávat lidská práva
- povinnost států aktivně spolupracovat při ochraně lidských práv

Mezinárodní společenství postupně přikročilo ke tvorbě unifikačním smluv na ochranu života a jeho důstojnosti, zejména **třetí svět prosazuje tzv. třetí generaci lidských práv (jejich prostřednictvím má být zajištěna solidarita všech lidí):**

- právo na rozvoj
- právo na ochranu životního prostředí
- právo na mír

Charta OSN je zakládací listina a zároveň statut Organizace spojených národů. Jedná se o obsáhlou mnohostrannou mezinárodní smlouvu, která byla vypracována zástupci 50 států na konferenci v San Franciscu a byla podepsána 26. června 1945. Jejím nedostatkem je velká obecnost.

V preambuli vyjadřuje:

- **víru v základní lidská práva, důstojnost, hodnotu lidské osobnosti**
- rovná práva mužů a žen
- závazek podpory a posilování úcty k lidským právům všech

Konkretizace a rozvoj myšlenek Charty je proveden v:

- deklaracích OSN
- mezinárodních úmluvách, tj. Všeobecná deklarace lidských práv (1948), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)

Všeobecná deklarace lidských práv

- byla schválena Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948
- je nezávazným postulátem, **její povaha je pouze doporučující**, není právně závazná
- v preambuli uvádí, že **vyučování a výchova mají být prostředkem k rozšiřování úcty k právům a svobodám**
- ve třiceti stručných člancích obsahuje taxativní výčet všech práv a základních svobod lidí bez rozdílu rasy, barvy pleti, pohlaví, náboženství, politického smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení ve společnosti
- **její ustanovení mají charakter de lege ferenda** (závisí na úrovni rozvoje každého státu, zda a jak je schopen uvedená práva realizovat)
- **její nezávazná pravidla byla posléze přebírána do ústav států a do paktů o lidských právech = měnila se v závazná smluvní a obyčejová pravidla**
- kodifikovala práva – politická a občanská

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Byl přijat Valným shromážděním OSN 16. prosince 1966, v platnost vstoupil 3. ledna 1976. Depozitářem je generální tajemník OSN. **Jeho plnění závisí na materiálních možnostech smluvních stran** = kontrola má informativní charakter (smluvní strany předkládají Hospodářské a sociální radě OSN pravidelné zprávy o pokroku v provádění paktu, kterého dosáhly). **Státy sjezdáním paktu uznaly svoji odpovědnost za zlepšení životních podmínek lidí.**

Obsahuje:

- zásadu sebeurčení národů (čl. 1)
- **právo na práci (čl. 6)**
- spravedlivou mzdu (čl. 7) a sociální zabezpečení (čl. 9)
- zakládání odborových organizací (čl. 8)
- přiměřený životní standard (čl. 11, odst. 1)
- **zabezpečení před hladem (čl. 11, odst. 2)**
- zdraví (čl. 12) a vzdělání (čl. 13) atd.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Byl přijat Valným shromážděním OSN 16. prosince 1966, v platnost vstoupil 23. března 1976. Depozitářem je generální tajemník OSN. **Je přesnější a konkrétnější** než předcházející pakt (MPHŠKP), omezit práva lze jen výjimečně, jedná se spíše o unifikační (sjednocující) smlouvu. **Je k němu připojen Opční protokol** – podle něj **může Výbor pro lidská práva (zasedá v Ženevě) projednat stížnost jednotlivce na porušení Paktu** ze strany států, který Opční protokol přijal.

Kodifikuje obecně platné, nederogovatelné, kogentní normy vzniklé na základě obyčejové normotvorby:

- právo na život (část III., čl. 6, odst. 1), lidskou důstojnost (čl. 7), svobodu a osobní bezpečnost (čl. 9)
- zákaz mučení (čl. 7)
- zákaz otroctví (čl. 8, odst. 1) a nevolnictví (čl. 8, odst. 2)
- **svobodu myšlení, svědomí a náboženství (čl. 18), svobodu projevu (čl. 19, odst. 2), svobodu shromažďovací (čl. 21) a spolčovací (čl. 22)**
- ochranu menšin (čl. 27)

Další univerzální instrumenty k ochraně lidských práv (příklady):

Ochrana života, svobody a zdraví

- Ženevská úmluva o otroctví (1926)
- Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia (1948)

- Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a o vykořisťování prostitutek druhých osob (1950)
- Dodatková úmluva o odstranění otroctví (1956)

Ochrana žen

- Úmluva o politických právech žen (1953)
- Úmluva o státním občanství vdaných žen (1957)
- Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registrace manželství (1962)
- Úmluva o odstranění forem diskriminace žen (1979)

Ochrana dětí

- Úmluva o právech dítěte (1989)

Ochrana práce

- Spojena s činností Mezinárodní organizace práce, jedná se téměř o 200 mezinárodních úmluv a doporučení.

Regionální ochrana lidských práv

- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950)
- Americká úmluva o lidských právech (1969)
- Africká charta o lidských právech a právech národů (1981)
- Arabská charta o lidských právech (1994)

Ochrana menšin

Národnostní menšina je početně menší část občanů státu, jež se z hlediska národnostního liší od většiny obyvatel příslušného státu.

Menšinová práva:

- právo na vlastní kulturu
- právo na používání vlastního jazyka i na veřejnosti
- právo účasti na kulturním, společenském, hospodářském a veřejném životě
- právo na rozhodování o národnostních otázkách
- právo sdružovací atd.

Právní ochrana menšin:

- **univerzální (VS OSN)** – Deklarace o právech osob náležejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám (1992)
- **evropská** – Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (1995) – sjednána v Radě Evropy
- **česká** – Listina základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.).

1. c. Antidiskriminační právo

Vstup do problematiky

Antidiskriminační právo obsahuje značné množství obecných a právně ne zcela jasně a jednoznačně definovaných pojmů a institutů. Tento stav na straně jedné vytváří potřebný manévrovací prostor s nutnou mírou volného uvážení v rámci jedinečného a konkrétního případu. Na straně druhé tento stav významnou měrou snižuje potřebnou míru právní jistoty v rámci obecně závazných pravidel chování a jednání – tedy právních norem.

Stav v České republice

Prvé přípravy antidiskriminačního zákona lze zasadit přibližně do roku 2000. Tato doba již znala některá právní pravidla řešící diskriminaci, v tehdejší době orientovaná na dvě oblasti:

Oblast č. 1

Ochrana proti diskriminaci národnostních a etnických menšin.

Oblast č. 2

Ochrana proti diskriminaci z pohledu potřebné rovnosti mezi muži a ženami.

Základní antidiskriminační pojistku představuje článek 3 LZPS, ústavního katalogu z oblasti lidských práv a součásti ústavního pořádku České republiky.

Článek 3, odst. 1 LZPS

Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Oblast č. 2 byla navíc výrazně orientována pouze na pracovně-právní oblast (tj. zákon o zaměstnanosti či zákoník práce). Další novely směřovaly k zajištění dodržování zákazu sexuální diskriminace a oblasti odměňování za práci (např. zákon o bezpečnostních sborech, služební zákon, zákon o vojácích z povolání, zákon o mzdě, zákon o platu a další). V červnu 2009 byl schválen komplexnější právní předpis, který převzal v oblasti zákonné úpravy klíčové postavení – antidiskriminační zákon.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (tzv. antidiskriminační zákon) byl k 1. 1. 2020 třikrát novelizován. Zapracovává příslušné předpisy Evropské Rady, Evropského parlamentu a Rady ES, Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU. V návaznosti na přímo použitelný předpis Evropské unie (Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie) provádí potřebné korekce. Navazuje i na Listinu základních práv a svobod a mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu České republiky.

Předmět úpravy antidiskriminačního zákona je dán v těchto oblastech (§ 1 antidiskriminačního zákona (kráceno):

- právo na zaměstnání a přístup k zaměstnání
- přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti
- pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti, včetně odměňování
- členství a činnost v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů
- členství a činnost v profesních komorách
- sociálního zabezpečení
- příznání a poskytování sociálních výhod
- přístupu k zdravotní péči a jejího poskytování
- přístupu ke vzdělání
- přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti

Kontext ochrany před diskriminací má i sociální i právně-filozofický rozměr. Tato ochrana může primárně směřovat na:

- hodnoty individuální (rovnost, důstojnost a osobní autonomie)
- hodnoty kolektivní (menšinové a skupinové)
- hodnoty celospolečenské (zachování bezpečnosti a sociální rovnováhy)

Typologie pojmu rovnost (tato typologie rovnosti nutně obsahuje určitou a potřebnou míru schématickosti:

- rovnost formální
- rovnost materiální
- rovnost příležitostí
- rovnost výsledků

- Premisa, že jedině všem stejně je spravedlivé, je základem formální rovnosti. V praktické činnosti vede k požadavku, že mezi jedinci nelze dělat žádné rozdíly.
- Rovnost materiální předpokládá stejné zacházení v procesu distribuce určitého statku. Sleduje se rovnost de iure i de facto, disproporce vyžaduje další korekce.
- Rovnost příležitostí je postavena na myšlence stejné startovací pozice. Tohoto stavu nelze dosáhnout bez masivní podpory veřejné moci a vynaložení značných nákladů.
- Rovnost výsledků představuje ve výše uvedeném schématu extrém. Typickým příkladem je požadavek na pevně stanovené kvóty ve prospěch předem definovaných skupin.

Ochrana před diskriminací jako součást ochrany lidských práv

Ve spojení s požadavkem rovnosti jde o instituty, bez kterých se moderní způsob ochrany lidských práv nemůže plně realizovat. Princip rovnosti je i podmínkou realizace lidské svobody.

Diskriminační důvody (výběr), vymezení znaků jednotlivých diskriminačních důvodů je nutným předpokladem pro fungování antidiskriminačního zákona. S určitým zjednodušením lze vymezit rámcově takto:

Rasa a etnický původ

Mezi těmito pojmy nelze vést přesnou hranici, absentují i přesné legální definice, oba pojmy se do jisté míry překrývají. Zvláštní povahu má ochrana národnostních menšin.

Národnost

Představuje potřebný a důležitý prvek ochrany národnostních menšin. Problém představuje i etnická a volená národnost.

Pohlaví

Současná doba významně akceleruje v oblasti uznávání typů pohlaví. Zdaleka již nejde primárně pouze o oblast vztahů mezi muži a ženami.

Sexuální orientace

Diskriminace gayů a lesbiček má dlouhou a smutnou historii. Homosexuální styk byl a je v mnoha státech světa trestný. Problémy přetrvávají v možnosti uzavírat sňatky, ve způsobilosti dědit, v možnostech výchovy dětí i jinde.

Věk

Pozornost si zasluhuje potřeba zvláštní ochrany dětí a mladistvých jako forma kompenzace handicapu věku. Na straně druhé může být handicapem i vysoký věk a jeho projevy. Specifickou otázkou je stanovení kritérií důchodového věku a jeho důsledky.

Zdravotní postižení

Jako samostatný diskriminační důvod se v Evropě objevil až ve druhé polovině 90. let 20. století. Dřívější právní předpisy na tento problém pohlížely spíše optikou práva sociálního zabezpečení. Státní politika vůči osobám s tímto postižením vycházela z takzvaného lékařského (charitativního) modulu zdravotního pojištění.

Náboženské vyznání, víra a světový názor

Má rozměr individuálního práva. Nese v sobě i negativní složku. Zahrnuje obecně svobodu věřit i nevěřit. Je svázána s požadavkem neutrality státní moci. Ta ale musí zajistit přiměřenou ochranu základních hodnot stanovených právními předpisy. Tato svoboda tedy není bezbřehá.

Vícenásobná diskriminace je v současné době dělena na:

- **Složenou** (anglicky „compounded discrimination“), kdy se různé diskriminační důvody přidávají jeden ke druhému či dalšímu.
- **Průsečíkovou diskriminaci** (anglicky „intersectional discrimination“), kdy kombinací různých znevýhodnění je vytvářena nová nevýhodná situace stojící samostatně.

Závěr

- 20. století přináší nutnost přehodnocení konceptu přímé a nepřímé diskriminace. Množí se případy vícenásobné a vícečetné diskriminace. Dochází tedy k diskriminaci z více než jednoho důvodu. Soudní praxe má potíže určit, který z diskriminačních důvodů převážil.

Doporučená zdroje ke studiu:

Literatura

GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 516 s. ISBN 978-80-7380-423-7.

KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3.

SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 2. doplněné vydání. Praha: Auditorium, 2019. 200 s. ISBN 978-80-87284-73-5.

Právní předpisy a další dokumenty

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Listina základních práv a svobod, č. 2/1993 Sb.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.

Charta Organizace spojených národů (OSN, 1945)

Všeobecná deklarace lidských práv (OSN, 1948)

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (OSN, 1966)

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (OSN, 1966)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Rada Evropy, 1950)

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (Rada Evropy 1955)

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (OSN, 1965)

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (tzv. antidiskriminační zákon)

2. Základy ochrany menšin v České republice

doc. JUDr. Harald Ch. Scheu, Ph.D. a Mgr. Bohumil Peterka

2. a. Listina základních práv a svobod a zákon o právech příslušníků národnostních menšin

1. Listina základních práv a svobod představuje spolu s Ústavou České republiky jeden z pilířů ústavního pořádku České republiky. Zatímco Ústava upravuje především institucionální systém ČR, Listina stanoví režim lidskoprávní ochrany. Jako norma ústavní síly má Listina přednost před „běžnými“ zákony a podzákonnými právními předpisy. Předpisy nižší právní síly tak musejí být za všech okolností s Listinou v souladu a musejí být v souladu s Listinou také aplikovány jak soudy, tak správními orgány.
2. Listina se dělí na 6 hlav. Třetí hlava upravuje práva národnostních a etnických menšin.
3. Čl. 24 Listiny můžeme spolu s čl. 3 Listiny považovat za jedno ze základních antidiskriminačních ustanovení ústavního pořádku.
4. Ústavní normy však zpravidla představují jen obecný rámec výkonu garantovaných práv. Jejich výklad je ponechán na dopracování zákonodárci v podobě zákona, případně na výklad soudů.
5. Listina nijak nedefinuje ani klíčový pojem „národnostní“ nebo „etnické“ menšiny, ani nestanovuje bližší podrobnosti naplňování čl. 24 a 25 Listiny. Z tohoto důvodu byl v roce 2001 přijat zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin.
6. Mezi další tímto zákonem garantovaná práva patří:
 - a. právo na sdružování příslušníků národnostní menšiny v politických stranách,
 - b. právo na aktivní účast v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných záležitostech, zvláště pak těch, které se týkají národnostních menšin, jejichž jsou příslušníky, a to na úrovni obce, kraje i na celostátní úrovni,
 - c. právo na účast v Radě vlády pro národnostní menšiny (viz dále),
 - d. právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny,

- e. právo, aby se název obce, jejích částí, ulic a jiných veřejných prostranství a označení budov státních orgánů a územních samosprávných celků uváděl též v jazyce národnostní menšiny, jestliže se v posledních dvou sčítáních lidu hlásilo k této národnosti vždy alespoň 10 % občanů obce, pokud o to požádají zástupci příslušné národnostní menšiny prostřednictvím výboru pro národnostní menšiny,
 - f. právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy,
 - g. právo na užívání jazyka národnostní menšiny ve věcech volebních,
 - h. právo na výchovu a vzdělávání ve svém mateřském jazyce ve školách, předškolních zařízeních a školských zařízeních,
 - i. právo na zachování a rozvíjení svého jazyka, kultury a tradic a na jejich respektování,
 - j. právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny.
7. Zákon o menšinách však musíme chápat jako rámcový předpis. Podmínky výkonu výše uvedených práv jsou pak často uvedeny ve zvláštních předpisech, kterými jsou například:
- a. zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů,
 - b. zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích,
 - c. zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení),
 - d. zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení),
 - e. zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze,
 - f. zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách,
 - g. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád,
 - h. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), atd.
8. Například: Právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy podle § 9 zákona o menšinách upřesňuje pro případ

trestního řízení § 2 odst. 14 trestního řádu, který stanoví, že orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá. Výkon tohoto práva je následně upřesněn v § 28 trestního řádu, který upravuje problematiku tlumočení.

2. b. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin a Evropská charta regionálních a menšinových jazyků

1. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin je mezinárodní smlouvou Rady Evropy přijatou Výborem ministrů 10. listopadu 1994, v platnost vstoupila 1. února 1998.
2. Česká republika Rámcovou úmluvu podepsala 28. dubna 1995 a dokončila ratifikaci 18. prosince 1997.
3. Rámcová úmluva:
 - a. je jednou z nejobsáhlejších dohod určených k ochraně osob patřících k národnostním menšinám,
 - b. je prvním právně závazným multilaterálním dokumentem určený k ochraně menšin na světě,
 - c. zavazuje strany k podpoře úplné a skutečné rovnosti osob patřících k národnostním menšinám ve všech oblastech hospodářského, společenského, politického a kulturního života, spolu s podmínkami, které jim umožní vyjadřovat, zachovat a rozvíjet svoji kulturu a identitu.

4. Slovo „rámcová“ zdůrazňuje fakt, že státy transformují ustanovení této Úmluvy na svoji specifickou vnitrostátní situaci prostřednictvím národní legislativy a příslušných vládních politik. To v žádném případě není ústup od jejího právně závazného charakteru.
5. Rámcová úmluva pokrývá široký rozsah oblastí, kterými jsou zejména:
 - a. nediskriminace,
 - b. podpora skutečné rovnosti,
 - c. zákaz nucené asimilace,
 - d. podpora podmínek usnadňujících zachování a rozvoj kultury, náboženství, jazyka a tradic,
 - e. účast na hospodářském, kulturním a společenském životě,
 - f. účast na veřejném životě,
 - g. svoboda shromažďování, sdružování, vyjadřování, myšlení, svědomí a náboženství,
 - h. přístup k médiím a jejich využívání,
 - i. jazykové svobody:
 - i.i. užívání menšinového jazyka v soukromí a na veřejnosti a stejně tak jeho užívání před správními úřady,
 - i.ii. užívání jednoho ze svých vlastních jmen v menšinovém jazyce,
 - i.iii. zobrazování informací soukromého charakteru v menšinovém jazyce,
 - i.iv. místopisná jména v menšinovém jazyce,
 - j. vzdělávání:
 - j.i. vyučování menšinového jazyka a učební látka v menšinovém jazyce,
 - j.ii. svoboda zakládání vzdělávacích institucí,
 - k. zákaz měnit poměr obyvatel v oblastech obývaných příslušníky národnostních menšin,
 - l. přeshraniční kontakty,
 - m. mezinárodní a přeshraniční spolupráce.

6. Rámcová úmluva dále
 - a. má za cíl nastavit vyvážený vztah mezi ochranou lidských práv na straně jedné a hodnotami územní celistvosti a státní suverenity na straně druhé,
 - b. upravuje jednak práva národnostních menšin jako celku, jednak práva a svobody jejich jednotlivých příslušníků,
 - c. stanoví na jedné straně zákaz diskriminace příslušníků národnostních menšin, na druhé straně stanoví některá zvláštní práva podmíněná specifickou potřebou dané skupiny jako národnostní menšiny – např. právo na užívání menšinového jazyka a jeho výuku, právo na jméno a příjmení v tomto jazyce.
7. V souvislosti s právy národnostních menšin, která kladou na stát vyšší nároky, jsou zvoleny opatrné formulace „strany usilují“ nebo „pokud možno“, viz např. čl. 10 odst. 2 upravující používání menšinového jazyka ve vztazích mezi příslušníky menšin a správními orgány, čl. 11 odst. 3 upravující uvádění tradičních místních názvů nebo čl. 14 odst. 2 upravující výuku menšinového jazyka a možnost získat vzdělání v menšinovém jazyce.
8. Pojem „národnostní menšina“ v Rámcové úmluvě není definován. Důvodem je to, že mezi signatáři neexistuje shoda na tom, jak národnostní menšiny vymezit.
9. Každému účastníkovi Rámcové úmluvy je proto ponechán prostor pro posouzení, které skupiny budou na jeho území pod tuto Úmluvu zahrnuty. Tento výběr však musí být proveden v dobré víře a v souladu s obecnými principy mezinárodního práva a se základními principy stanovenými v článku 3 Rámcové úmluvy.
10. V otázce skupin zahrnutých pod rámcovou úmluvu se na základě stanovisek Poradního výboru pro Rámcovou úmluvu nepoužívá přístup „všechno, nebo nic“, ale „článek za článkem“ – některé články úmluvy mají širší působnost a mohou zahrnovat širší rozsah skupin než jiné, určité osoby tedy mohou využívat některé články rámcové úmluvy, nikoli však nutně všechny.

- a. Například čl. 6 o toleranci a interkulturním dialogu umožňuje zahrnout do své působnosti širší rozsah skupin než článek 10 odst. 2, který se zabývá užíváním jazyka ve vztahu k veřejným orgánům.
11. V případě mezinárodních úmluv o lidských právech je běžné, že jsou pro účely monitorování jejich implementace zřizovány nadnárodní orgány. Monitorování provádění Rámcové úmluvy provádí Výbor ministrů (orgán Rady Evropy) a Poradní výbor (složen z 18 nezávislých expertů).
 - a. Smluvní stát je povinen předložit do jednoho roku od nabytí účinnosti Rámcové úmluvy a poté každých 5 let nebo na zvláštní žádost Výboru ministrů zprávu o realizaci Rámcové úmluvy.
 - b. Vypracování zprávy o realizaci probíhá v součinnosti se zástupci menšin a nevládními organizacemi, které zároveň mohou předložit alternativní zprávu o realizaci Rámcové úmluvy.
 - c. Zprávy o realizaci přezkoumává poradní výbor, který může stát požádat o doplňující informace, případně členský stát navštívit a setkat se s vládními úředníky, členy parlamentu, zástupci menšin a nevládních organizací atd.
 - d. Poradní výbor následně schválí své stanovisko, ke kterému může členský stát uplatnit připomínky.
 - e. Na závěr přijímá Rada ministrů rezoluci obsahující závěry a doporučení pro daný stát týkající se realizace Rámcové úmluvy, která je zveřejněna.
12. Evropská charta regionálních a menšinových jazyků je stejně jako Rámcová úmluva mezinárodní úmluvou o lidských právech uzavřená pod hlavičkou Rady Evropy.
13. Evropská charta byla přijata Výborem ministrů Rady Evropy 25. června 1992, vstoupila v platnost 1. března 1998 a byla novelizována k 1. červenci 2019. Česká republika připojila svůj podpis k Evropské

chartě 9. 11. 2000, ratifikační proces dokončila 15. 11. 2006 a od 1. 3. 2007 je Evropská charta pro Českou republiku účinná.

The following 25 States have ratified the Charter:

14. Cílem Evropské charty je:

- a. ochrana a podpora minoritních jazyků a umožnění jejím uživatelům používat je jak v soukromém, tak veřejném životě,
- b. zavést povinnost smluvních států aktivně podporovat užívání těchto jazyků ve vzdělávání, justici, veřejné správě, médiích, kultuře a ekonomickém a společenském životě.
 - b.i. Jde o silnější závazek než pouze zákaz diskriminace těchto jazyků nebo ochrana menšin, předpokládá se aktivní přístup států. Evropská charta předpokládá také přeshraniční spolupráci signatářů za účelem dosažení těchto cílů.

15. Evropská charta definuje pojem „regionální či menšinové jazyky“ a dále zvláštní termín „neteritoriální jazyk“.

16. Evropská charta se skládá ze dvou základních částí, které se liší svou působností. Část druhá zavazuje signatářské státy zejména k „pasivním“ opatřením, zejména:

TOP MINORITY LANGUAGES OF EUROPE

(Language Families)

Sources: CIA World Factbook, Ethnologue, BBC Languages

Language Families

- INDO-EUROPEAN
- URALIC
- TURKIC
- DAGESTANIAN

- 1 (Andorra) - Spanish
- 2 (Luxembourg) - French
- 3 (Monaco) - Ligurian
- 4 (Slovenia) - Serbo-Croatian
- 5 (Montenegro) - Albanian
- 6 (Macedonia) - Albanian
- 7 (Cyprus) - Turkish

No significant minority language:
Iceland (not pictured)
San Marino
Vatican City
Liechtenstein

- a. uznání regionálních a menšinových jazyků jako výrazu kulturního bohatství,
- b. respektování zeměpisné oblasti jazyka s cílem zajistit, aby územněsprávní členění nebylo na překážku podpoře tohoto jazyka,
- c. usnadnění nebo podpora užívání těchto jazyků v soukromém i veřejném životě,
- d. podpora výuky a studia těchto jazyků na všech úrovních,
- e. prosazování vhodných forem mezistátní výměny v oblastech, jež jsou předmětem Evropské charty,
- f. zákaz jakékoli neodůvodněné diskriminace jazyka, resp. jeho uživatelů,

- g. podpora jazykového porozumění a tolerance.
17. Část třetí pak obsahuje povinnosti signatářských států k aktivnějšímu jednání ve prospěch regionálních a menšinových jazyků v následujících oblastech:
- a. vzdělávání
 - a.i. předškolní, základní, středoškolské, technické, odborné, univerzitní a jiné vysokoškolské vzdělávání v příslušném regionálním nebo menšinovém jazyce,
 - a.ii. výuka dějin a kultury, jejichž výrazem je regionální nebo menšinový jazyk,
 - b. řízení před soudní orgány
 - b.i. vedení řízení na návrh některé ze stran v regionálním nebo menšinovém jazyce,
 - b.ii. přípuštění důkazů v těchto jazycích,
 - b.iii. používání těchto jazyků účastníky řízení,
 - c. orgány veřejné správy a veřejné služby
 - c.i. zajištění, aby orgány nebo jejich zaměstnanci používali menšinové nebo regionální jazyky,
 - c.ii. umožnění podávání podání v těchto jazycích,
 - c.iii. poskytnutí úředních textů a formulářů v menšinových a regionálních jazycích,
 - d. hromadné sdělovací prostředky
 - d.i. zřízení alespoň jedné rozhlasové a televizní stanice v regionálním nebo menšinovém jazyce,
 - d.ii. svoboda přímého příjmu rozhlasového a televizního vysílání ze sousedních zemí v jazyce, který je užíván ve stejné nebo obdobné formě jako regionální nebo menšinový jazyk,
 - e. kulturní činnost a kulturní zařízení
 - e.i. podpora formy projevu a iniciativy typické pro regionální nebo menšinové jazyky a napomáhání různým možnostem zpřístupnění děl vytvořených v těchto jazycích,

- f. hospodářský a společenský život
 - f.i. odstranění ustanovení bezdůvodně zakazujících nebo omezujících užívání regionálních nebo menšinových jazyků v písemnostech souvisejících s hospodářským a společenským životem,
 - f.ii. zajištění, aby zařízení sociální péče, např. nemocnice, domovy důchodců a ubytovny nabízely pro osoby užívající regionální nebo menšinové jazyky, které potřebují péči z důvodu nemoci, stáří nebo z jiných důvodů, možnosti přijetí a péče v jejich vlastním jazyce,
 - f.iii. zajištění, aby se bezpečnostní pokyny vydávaly rovněž v regionálních nebo menšinových jazycích,
 - f.iv. zajištění, aby informace o právech spotřebitelů poskytované příslušnými orgány byly zpřístupněny v regionálních nebo menšinových jazycích,
- g. přeshraniční výměny
 - g.i. usnadňování a prosazování přeshraniční spolupráce ve prospěch regionálních nebo menšinových jazyků.

18. Při přístupu k Evropské chartě každý stát označí regionální nebo menšinový jazyk nebo méně užívaný úřední jazyk, užívaný na jeho území nebo jeho části, na který se bude Evropská charta nebo její určitá ustanovení vztahovat; kdykoli později může smluvní strana rozšířit okruh aplikovaných ustanovení Evropské charty na konkrétní jazyk nebo okruh jazyků.

19. Stejně jako v případě Rámcové úmluvy, i Evropská charta zakládá orgán s působností monitorovat provádění Evropské charty v signatářských státech.

- a. Smluvní strany předkládají generálnímu tajemníkovi Rady Evropy zprávy o provádění Evropské charty a to do jednoho roku od vstupu Evropské charty v platnost a poté každé tři roky; tyto zprávy jsou zveřejňovány.

- b. Zprávy projedná Výbor expertů (složen z jednoho odborníka za každý smluvní stát) a připraví zprávu pro Radu ministrů, která může obsahovat doporučení smluvnímu státu.

2. c. Složení a působnost poradních orgánů vlády ČR

1. Nejdůležitější z PPOV působí při Úřadu vlády, který technicky a organizačně zajišťuje jejich činnost. Jsou jimi například Legislativní rada vlády, Bezpečnostní rada státu nebo Výbor pro Evropskou unii.
2. PPOV, které jsou zřízeny přímo pro záležitosti menšin v ČR, jsou:
 - a. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny a
 - b. Rada vlády pro národnostní menšiny.
3. Mezi další PPOV, které se svou působností úzce dotýkají menšinové problematiky, můžeme řadit:
 - a. Rada vlády pro lidská práva,
 - b. Rada vlády pro rovnost žen a mužů a
 - c. Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.
4. Kromě PPOV zřizuje vláda funkce tzv. vládních zmocněnců. Tím, který má ve své působnosti problematiku menšin jako jednu ze svých agend, je:
 - a. Zmocněnkyně vlády pro lidská práva.
5. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny je stálým poradním a iniciačním orgánem vlády v oblasti romské integrace.
6. Byla zřízena v roce 1997 jako Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity. V roce 2001 došlo k transformaci této komise v Radu vlády pro záležitosti romské komunity, v roce 2010 naposledy na Radu vlády České republiky pro záležitosti romské menšiny.
7. Rada mj.
 - a. připravuje a schvaluje stanoviska pro rozhodnutí vlády a vyjadřuje se v rámci připomínkového řízení k návrhům jiných orgánů zasahujících do oblasti romské integrace,
 - b. schvaluje podněty Rady pro jednání vlády České republiky,
 - c. schvaluje dlouhodobé a střednědobé strategie romské integrace,

- d. navrhuje dílčí opatření a podněty v oblasti romské integrace,
- e. schvaluje pravidelné roční analýzy a hodnocení postavení romské menšiny v České republice, včetně vyhodnocení plnění přijatých unesení vlády,
- f. doporučuje výhledy priorit dotační politiky státu v oblasti romské integrace, včetně návrhu výše výdajů v této oblasti a jejich rozdělení,
- g. projednává návrhy v oblasti metodické podpory činnosti krajských koordinátorů pro romské záležitosti, romských poradců, terénních pracovníků a asistentů,
- h. zajišťuje jednání s mezinárodními vládními i nevládními organizacemi a institucemi, Evropskou unií a orgány členských států EU a dalších států,
- i. vede informační kampaně,
- j. vyjadřuje se k výběru lokalit (obcí), ve kterých bude působit Agentura pro sociální začleňování.

Tabulka 1 Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v České republice – vývoj v čase (%)

	III/2013	III/2014	II/2015	III/2016	III/2017	III/2018
Češi	1,69	1,58	1,59	1,66	1,75	1,69
Slováci	1,79	1,72	1,76	1,88	1,91	1,85
Poláci	2,47	2,40	2,47	2,61	2,59	2,52
Řekové	2,72	2,58	2,72	2,88	2,74	2,69
Maďaři	2,96	2,80	2,88	2,93	2,86	2,85
Vietnamci	3,26	3,09	3,11	2,96	2,97	2,85
Židé	2,80	2,67	2,83	2,91	2,86	2,83
Němci	2,87	2,83	2,82	2,87	2,89	2,91
Bulhaři	2,98	2,88	2,95	2,98	2,93	2,97
Rusové	3,11	3,27	3,31	3,18	3,16	3,15
Čiňané	3,35	3,28	3,25	3,27	3,27	3,15
Srbové	3,16	3,07	3,19	3,21	3,20	3,08
Ukrajinci	3,57	3,36	3,44	3,26	3,30	3,29
Rumuni	3,60	3,56	3,55	3,59	3,52	3,50
Albánci	3,66	3,65	3,74	3,86	3,80	3,68
Romové	4,24	4,21	4,30	4,26	4,15	4,07
Arabové	-	3,79	4,02	4,20	4,19	4,09

Zdroj: tabulka převzata z tiskové zprávy Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd České republiky „Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2019“

8. Předsedou je dle jejího statutu člen vlády, do jehož působnosti patří lidská práva. V současnosti je předsedou Rady předseda vlády České republiky.
9. Členy jsou zástupci státní správy a zástupci romské občanské společnosti
10. Zasedání Rady se konají podle potřeby, nejméně však čtyřikrát ročně. Informace o činnosti Rady jsou přístupné veřejnosti na webových stránkách Úřadu vlády ČR.
11. V každoročních zprávách o stavu romské menšiny se Rada detailně zabývá specifiky práce polici s romskou menšinou.
12. Rada vlády České republiky pro lidská práva je poradním orgánem vlády České republiky pro otázky ochrany lidských práv a základních svobod. Rada byla zřízena v roce 2018.
13. Rada sleduje dodržování a naplňování Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod jako základních dokumentů zajišťujících ochranu lidských práv a základních svobod.
14. Rada dále sleduje vnitrostátní plnění mezinárodních závazků České republiky v oblasti ochrany lidských práv a základních svobod, zejména závazků plynoucích z mezinárodních úmluv o lidských právech.

15. Rada také sleduje míru naplňování lidských práv a základních svobod v České republice, která vyplývají z uvedených dokumentů, zpracovává pro vládu návrhy týkající se koncepcí politiky v jednotlivých oblastech ochrany lidských práv, hodnotí legislativní i jiné návrhy a opatření vlády i jednotlivých ministerstev z hlediska ochrany lidských práv, odhaluje možné problémy a nedostatky a doporučuje vládě opatření k jejich řešení. Rada přitom spolupracuje s nevládními neziskovými organizacemi zaměřenými na oblast lidských práv a s orgány územní samosprávy. Radu v tomto směru podporují její odborné výbory.
16. Rada má 25 členů z řad zástupců státní správy a občanské a odborné veřejnosti. Předsedou Rady je člen vlády, v jehož působnosti jsou lidská práva. Členy Rady jsou zástupci relevantních ministerstev a státních orgánů, které mají v působnosti problematiku jednotlivých lidských práv a základních svobod, a zástupci občanské a odborné veřejnosti věnující se problematice lidských práv a jejich ochraně.
17. Rada ve spolupráci s ústředními orgány státní správy a nevládními neziskovými organizacemi prostřednictvím předsedy Rady a sekretariátu Rady vypracovává každoročně Zprávu o stavu lidských práv v České republice.
18. Rada vlády pro národnostní menšiny byla jako Rada pro národnosti vlády ČR původně formálně zřízena v souvislosti s přijetím ústavního zákona č. 144/1968 Sb., o postavení národností v Československé socialistické republice.
19. Rada je stálým poradním a iniciativním orgánem vlády České republiky pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků.
20. Rada v rámci své působnosti sleduje dodržování Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod, mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, zákonů a dalších právních norem ve vztahu k příslušníkům národnostních menšin. Působnost Rady je vymezena především zákonem o právech příslušníků národnostních menšin.

21. Rada dále mj.:

- a. sleduje vnitrostátní plnění mezinárodních závazků České republiky z hlediska práv příslušníků národnostních menšin, zejména závazků plynoucích z Rámcové úmluvy, Evropské charty a dalších mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána,
- b. zajišťuje přípravu opatření vlády, která se týkají práv příslušníků národnostních menšin v České republice,
- c. vyjadřuje se k návrhům zákonů, k návrhům nařízení vlády a k opatřením týkajících se práv příslušníků národnostních menšin před jejich předložením vládě,
- d. připravuje pro vládu nebo pro ministerstva či jiné správní úřady doporučení k zajištění potřeb příslušníků národnostních menšin, zejména v oblasti školství, kultury a médií; používání mateřského jazyka, společenského a kulturního života,
- e. připravuje pro vládu souhrnné zprávy o situaci národnostních menšin na území České republiky, projednává je před předložením vládě, a to každoročně za období předcházejícího kalendářního roku,
- f. spolupracuje s orgány územních samosprávných celků při praktickém zabezpečování národnostní politiky státu,
- g. navrhuje rozdělování finančních prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin.

22. Předsedou Rady je předseda vlády České republiky, členy jsou zástupce státní správy, odborné veřejnosti a jednotlivých národnostních menšin.

23. Zmocněnkyně ve spolupráci se sekretariátem Rady vlády pro lidská práva zpracovává pro vládu:

- a. koncepce dlouhodobého vývoje ochrany lidských práv s celostátní působností,

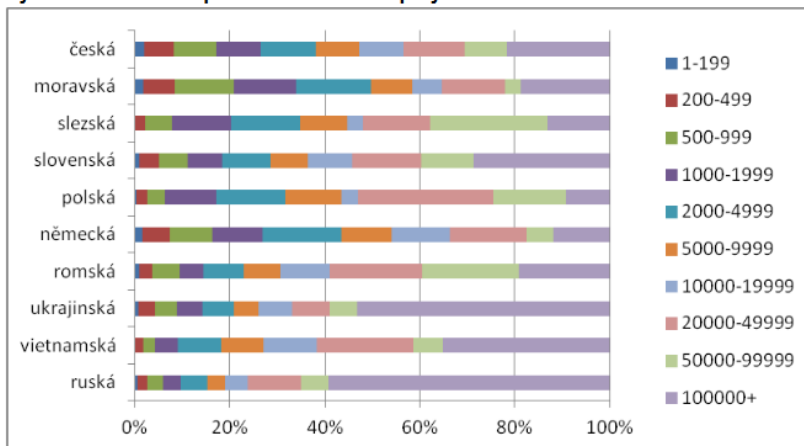
- b. návrhy jednotlivých opatření a podnětů ke zlepšení stavu dodržování lidských práv obecně a ke zlepšení postavení romské menšiny ve společnosti,
 - c. informace, návrhy a stanoviska v oblasti dodržování lidských práv a postavení romské menšiny,
 - d. zprávy o plnění závazků plynoucích z mezinárodních smluv v oblasti lidských práv, jež ČR předkládá jednotlivým smluvním kontrolním mechanismům na úrovni OSN a Rady Evropy a připravuje podklady pro orgány EU v oblasti lidských práv,
 - e. v meziresortním připomínkovém řízení posudky materiálů legislativní a nelegislativní povahy, které se týkají lidských práv a postavení romské menšiny.
24. Zmocněnkyně spolupracuje a intenzivně komunikuje s orgány veřejné správy (státní správy i samosprávy), nevládními neziskovými organizacemi a odborníky na problematiku ochrany lidských práv a integrace romské menšiny do společnosti.
25. Zmocněnkyně má v gesci následující agendy:
- a. lidská práva,
 - b. romská menšina,
 - c. národnostní menšiny,
 - d. neziskové organizace,
 - e. zdravotně postižení,
 - f. sociální začleňování,
 - g. rovnost žen a mužů.
26. Do působnosti zmocněnkyně spadají stálé sekretariáty příslušných rad při Úřadu vlády a zmocněnkyně je také místopředsedkyní všech uvedených rad.
27. K 1. březnu 2020 zastává funkci zmocněnkyně prof. JUDr. Helena Válková, CSc.

2. d. Relevantní orgány místní samosprávy

Orgány za účelem ochrany menšin zřizuje na úrovni místní samosprávy obec, na úrovni samosprávy územní kraj.

1. Podle obecního zřízení (zákon o obcích, č. 128/2000 Sb.) zřizuje obec, v jejímž územním obvodu se alespoň 10 % občanů obce hlásí se k jiné než české národnosti, výbor pro národnostní menšiny, pokud o to písemně požádá spolek zastupující zájmy národnostní menšiny. Nejméně polovinu členů výboru musí tvořit příslušníci národnostních menšin. Tento výbor pak jedná jako poradní orgán zastupitelstva.
2. Podle posledního sčítání lidu bylo obcí splňujících podmínku 10 % občanů hlásících se k národnostní menšině 65, z toho 37 výbor zřídilo, ostatní podle Zprávy o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2018 jeho nezřízení uvádějí jako důvod nezájem obyvatelstva. Dalších 11 obcí výbor zřizuje, ačkoli jim to zákon neukládá, 4 obce navíc zřizují Komisi rady, rovněž nad rámec zákonné povinnosti. Ze statutárních měst podmínku 10 % splnila jen Karviná, která také výbor zřídila, dále ho nad rámec zákona zřídily Brno, Chomutov a Třinec. Dále zřídily jinak pojmenované orgány zabývající se ochranou menšin Liberec, Mladá Boleslav, Most a Plzeň (Rada pro cizince, národnostní menšiny a další etnika, Komise pro integraci etnik a národnostních menšin, Komise sociální a národnostních menšin).
3. Podle krajského zřízení (zákon o krajích, č. 129/2000 Sb.) a zákona o hlavním městě Praze (zákon č. 131/2000 Sb.) zřizuje výbor pro národnostní menšiny kraj, v jehož územním obvodu žije alespoň 5 % občanů kraje hlásících se k jiné národnosti než české, pokud o to písemně požádá spolek zastupující zájmy národnostní menšiny. Nejméně polovinu členů výboru musí tvořit příslušníci národnostních menšin.

Vybrané národnosti podle velikostní skupiny obce k 26. 3. 2011

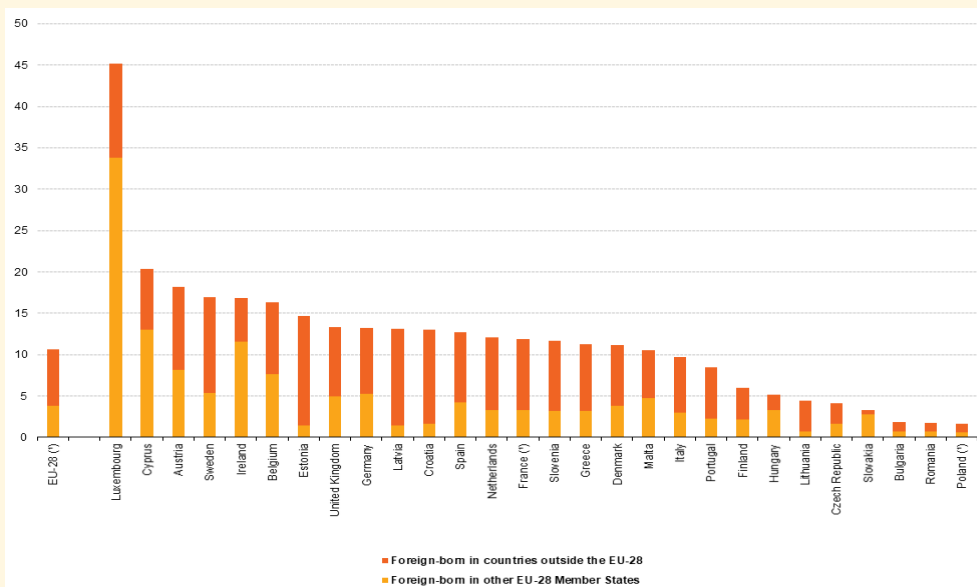

4. Kraje splňující podmínku 5 % občanů hlásících se k národnostní menšině jsou Jihomoravský, Karlovarský, Moravskoslezský a hlavní město Praha.
5. Nad rámec zákona zřizuje nějaký poradní orgán ve věci ochrany menšin kraj Liberecký, Pardubický, Plzeňský, Královéhradecký, Ústecký, Olomoucký a Vysočina.
6. Podle zákona č. 273/2001 Sb. všechny dotčené orgány územních samosprávných celků spolupracují s Radou vlády pro národnostní menšiny při praktickém zabezpečování národnostní politiky státu.
7. Zvláštní úprava se pak dále týká romské menšiny. Každý krajský úřad řídí a koordinuje ve svém správním obvodu plnění úkolů na úseku státní politiky napomáhající integraci příslušníků romské komunity do společnosti. Dále každý obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti.

2. e. Evropská unie a ochrana menšin

Jak právo Evropské unie přispělo k vytváření menšin?

- Evropská integrace stála od svého počátku v 50. letech na ekonomice, nikoli na ochraně lidských práv. Tomu odpovídají i tři původní mezinárodní organizace, ze kterých vývojem vznikla Evropská unie. Těmi byly Evropské společenství uhlí a oceli (1952), Evropské společenství pro atomovou energii (1958) a zejména Evropské hospodářské společenství (1958).
- Primárním cílem těchto evropských společenství, která se později vyvinula do Evropské unie, se stalo budování vnitřního trhu, jehož čtyřmi základními svobodami jsou volné pohyby zboží, služeb, kapitálu a především osob.
- K volnému pohybu osob na ekonomickém základě (tedy především za prací v cizině) postupně unijní judikatura a legislativa připojily možnost volně se stěhovat i z neekonomických důvodů. Právem každého občana EU je přestěhovat se do jiného členského státu EU (s výhradou toho, že se takový migrující občan nestane zátěží pro sociální systém hostitelského členského státu).
- Vnitřní trh a občanská práva EU tak přispěla k migraci velkých skupin obyvatelstva uvnitř Evropské unie.
- Základním pravidlem vnitřního trhu EU je zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti, resp. státu původu. Tento princip nechrání menšinová, skupinová práva, nýbrž individuální práva každého občana a pracovníka v EU.
- Zcela vně systému občanských práv se na tvorbě menšin v Evropské unii podílí i tzv. Schengenský systém, tedy prostor bez vnitřních hranic. Tento systém bezesporu usnadňuje přesuny velkého množství osob mezi členskými státy. Jen v období pěti let mezi roky 2012 a 2017 zaznamenaly členské státy Evropské unie příchod cca 4 milionů žadatelů o azyl pocházejících ze třetích zemí, z toho cca 1,5 milionu v Německu.

Note: ranked on total share of foreign-born population (from both EU Member States and countries outside the EU-28).

(*) Provisional

Source: Eurostat (online data code: migr_pop3ctb)

- Ochrana menšin je zakotvena již na úrovni primárního práva Evropské unie.
- Primární právo Evropské unie reflektuje problematiku ochrany menšin od roku 2009, tj. od přijetí Lisabonské smlouvy.
- Již před rokem 2009 však dnešní čl. 19 Smlouvy o fungování Evropské unie umožňoval Evropské unii přijmout opatření proti diskriminaci příslušníků menšin, který se materializoval v sekundárním právu (viz níže).
- Listina základních práv Evropské unie má také sílu primárního práva. Všechny právní normy unijní i vnitrostátní, které vycházejí z práva EU, musejí být aplikovány v souladu s touto Listinou.

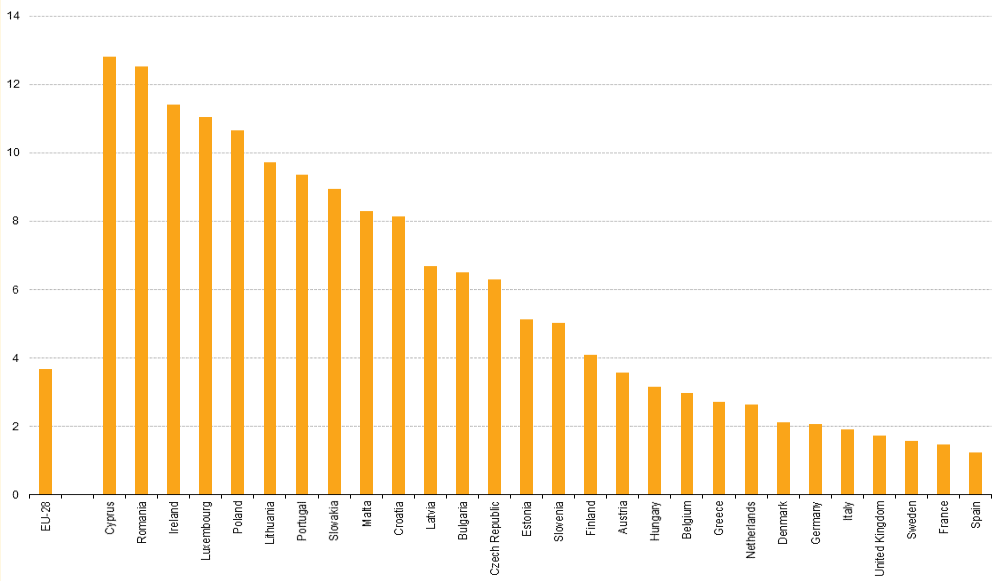
- Primární právo upravuje problematiku ochrany menšin i pro stát, který se o členství v Evropské unie teprve uchází. Čl. 49 Smlouvy o EU stanoví dvě podmínky pro uchazečský stát:
 - být státem zeměpisně přináležejícím do Evropy a
 - uznávat hodnoty uvedené v článku 2 SEU.
- Ochrana menšin je jedním z přístupových kritérií pro nové členské státy. Mezi třemi tzv. Kodaňskými kritérii platnými od roku 1993 nalezneme na prvním místě zajištění institucionální stability, která zaručuje demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin. Toto kritérium je nutno mít splněno, aby se země vůbec mohla o členství začít ucházet.
- Detailněji je problematika ochrany menšin rozpracovávána na úrovni sekundárního práva EU. Sekundární právo Evropské unie
- Nejvýznamnější kroky Evropské unie na poli ochrany menšin je unijní antidiskriminační právo, zejména směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.

In absolute numbers				As a relative share (*)			
Rank	People living in but born in	(persons)	Rank	People living in but born in	(%)
1	Germany	Poland	2 749 670	1	Czech Republic	Slovakia	74.8
2	Italy	Romania	768 634	2	Slovenia	Croatia	69.9
3	Spain	Romania	690 505	3	Slovakia	Czech Republic	68.9
4	United Kingdom	Poland	654 010	4	Hungary	Romania	66.1
5	France	Portugal	617 235	5	Latvia	Lithuania	65.9
6	United Kingdom	Ireland	468 185	6	Malta	United Kingdom	59.5
7	Germany	Romania	449 920	7	Ireland	United Kingdom	51.8
8	Germany	Czech Republic	441 640	8	Lithuania	Latvia	51.4
9	France	Italy	345 038	9	Germany	Poland	51.1
10	Germany	Italy	330 730	10	Italy	Romania	49.1
11	United Kingdom	Germany	299 745	11	Croatia	Germany	47.7
12	Spain	United Kingdom	296 220	12	Portugal	France	45.3
13	Czech Republic	Slovakia	289 573	13	Luxembourg	Portugal	37.8
14	France	Spain	288 168	14	Spain	Romania	36.5
15	Ireland	United Kingdom	287 600	15	Finland	Sweden	36.2
16	France	Germany	219 966	16	Greece	Germany	34.6
17	Italy	Germany	209 347	17	Austria	Germany	34.2
18	Germany	Austria	205 050	18	Sweden	Finland	34.1
19	Austria	Germany	199 686	19	Poland	Germany	33.9
20	Spain	France	199 350	20	Estonia	Latvia	32.0

Note: subject to data availability, some values are confidential.

(*) Reading note: people born in Slovakia made up 74.8 % of the population living in the Czech Republic who were born in another EU Member State.

Source: Eurostat (Census hub HC28)

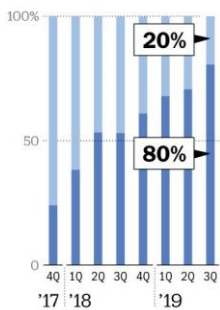
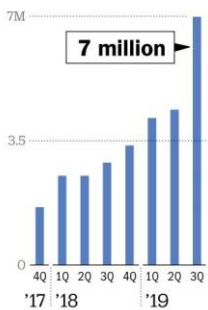

Source: Eurostat (Census hub HC28)

Hate speech on Facebook

Amount of hate speech acted on by Facebook

Of this, percentage flagged first by

SOURCES: FACEBOOK

- Druhým významným aktem práva EU na poli ochrany menšin je rámcové rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva.
- Toto rámcové rozhodnutí se stalo základem pro regulaci svobody projevu v Evropské unii, například pro boj s nenávislnými příspěvky na sociálních sítích, který v současné době představuje významný společenský jev.
- Dalšími akty, které se nepřímo dotýkají ochrany práv příslušníků menšin, jsou:
 - Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání,
 - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států a
 - Směrnice Rady 2003/109/ES ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty.
- Orgány Evropské unie přijímají též nezávazné výstupy, akty tzv. soft law, které mají doporučující charakter. Jsou jimi například:
 - Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. února 2018 o ochraně a nepřipustnosti diskriminace menšin v členských státech EU,
 - Usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. listopadu 2018 o minimálních standardech pro menšiny v EU,
 - usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2017 o aspektech týkajících se základních práv v integraci Romů v EU: boj proti anticiganismu,
 - Usnesení Evropského parlamentu ze dne 11. září 2013 o evropských jazycích, jimž hrozí zánik, a o jazykové rozmanitosti v Evropské unii aj.

- Menšinového práva se z agentur Evropské unie nejzřetelněji dotýká činnosti agentury pro základní práva.
- Výsledkem činnosti agentury FRA jsou nejrůznější zprávy z oblasti ochrany lidských práv, jejichž cílem je monitoring a analýza stavu lidských práv v Evropské unii. Tyto zprávy slouží jako podklad činností orgánů EU, ale jsou též cenným zdrojem informací pro vlády členských států.
- Jedním z takových šetření je tzv. EU-MIDIS. EU-MIDIS je zkratkou pro „Šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii“ (z anglického názvu „European Union Minorities and Discrimination Survey“).
- V roce 2018 bylo v rámci tohoto programu zveřejněno Druhé šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii, zaměřené zejména na problematiku Romů.
- V roce 2010 se Agentura FRA specificky zaměřila na problematiku policejních kontrol příslušníků menšin.

Příklady z monitorovací praxe mezinárodních orgánů:

Čtvrté stanovisko Poradního výboru (zřízeného podle RÚNM) k České republice přijaté dne 16.listopadu 2015 (odst. 64-66)

Stížnosti na policisty upravuje §175 správního řádu, podle něhož má každý právo nahlásit stížnost na postup nebo jednání úřední osoby v případě, kdy jsou dotčena jeho práva. Údaje o stížnostech na pochybení policistů shromažďuje Generální inspekce bezpečnostních sborů. V roce 2014 Generální inspekce bezpečnostních sborů vyšetřovala dva případy v souvislosti s údajným zneužitím úřední moci s rasovým motivem nebo motivem nesnášenlivosti z etnických důvodů. Tyto případy se týkaly jednoho člena vězeňské služby a jednoho příslušníka policejního sboru. V tomto kontextu poradní výbor shledává, že tato čísla jsou velmi nízká a pravděpodobně neodpovídají skutečnosti, zejména s ohledem na důvěru v nestrannost mechanismu stížností, a to zejména v případě Romů.

Doporučení

Poradní výbor vyzývá státní orgány, aby zajistily ráznější, rychlejší a účinnější kroky k prevenci, vyšetřování a stíhání trestných činů spáchaných z rasových nebo xenofobních pohnutek a zajistily průběžné monitorování tohoto fenoménu ve společnosti.

Poradní výbor dále žádá státní orgány, aby rychle a transparentně vyšetřovaly všechny případy údajného zneužití úřední moci a pochybení proto, aby veřejnost včetně Romů získala důvěru v nestrannost a účinnost mechanismu stížností v případech týkajících se zneužití ze strany policie.

Třetí stanovisko Poradního výboru k České republice přijaté dne 1. června 2011

Výbor shledává znepokojujícím, že v mnoha případech zdůvodněných případů rasově motivovaných přestupků, jako jsou bití nebo střelba, nebyly policejní složky ani žalobci schopni identifikovat pachatele a odložily vyšetřování. Navíc v případech, kde byl pachatel identifikován, nebyla rasová motivace shledána jako přitěžující faktor při vynesení rozsudku.

Druhé stanovisko Poradního výboru k České republice přijaté dne 24. února 2005

Podobně znepokojující je přetrvávání nesnášenlivých a nepřátelských postojů určitých policistů, v některých případech přerůstajících až v násilí, vůči osobám náležejícím k nejzranitelnějším skupinám, a zejména vůči Romům. Úřady by měly sledovat situaci bedlivěji a zajistit nezávislé mechanismy kontrolující činnost policie. Měly by rovněž zajistit, aby takové případy byly rychle, nestranně a účinně vyšetřeny a aby byly případně uděleny náležité tresty. Situaci by rovněž napomohlo systematické školení v oblasti lidských práv a opatření ke zvyšování povědomí.

(...) Tyto zdroje informují, že Romové jsou stále diskriminováni v mnoha oblastech soukromými a rovněž veřejnými subjekty, včetně některých veřejných úřadů, zejména na místní úrovni (viz rovněž komentář k článkům 4, 5 a 12 Rámcové úmluvy). Dostáváme i informace, že někteří policisté diskriminují Romy, nechrání jejich práva a používají proti nim dokonce násilí.

Dále se ukazuje, že takové případy nejsou vždy rychle a nestranně vyšetřovány příslušnými orgány.

Poradní výbor konstatuje, že někteří zástupci občanské společnosti projevují znepokojivý nedostatek důvěry v instituce působící v těchto oblastech, jako jsou policie a soudy. I když došlo ke změnám, nevládní organizace si stěžují, že opatření k vyšetřování stížností proti policii stále postrádají objektivitu a důvěryhodnost – a z tohoto důvodu je také podáváno tak málo stížností. Argumentují rovněž, že trestné činy spáchané z etnických či rasových důvodů nejsou řádně projednávány soudy. Tresty, které ukládají v řídkých případech, kdy uznají, že byly spáchany trestné činy z těchto důvodů, jsou také kritizovány jako příliš shovívavé.

Zpráva ECRI o České republice (zveřejněná 13. října 2015)

ECRI byla informována, že v roce 2013, v reakci na rostoucí násilí proti romskému obyvatelstvu a častým pochodům proti Romům, byli do každého krajského policejního oddělení zařazeni kriminalisté specializující se na extremismus, přičemž při veřejných shromážděních jsou nasazovány tzv. protikonfliktní týmy. Mimoto byl zorganizován výcvik, jež má policistům napomáhat při zjišťování potenciálně nebezpečných situací objevujících se během demonstrací. Kromě toho, ačkoliv u policie slouží málo Romů, v mnoha městech jsou nyní podle informací, jež ECRI získala, vytvářeny speciální útvary „romských policejních asistentů“, kteří pomáhají řešit místní problémy. Řada nevládních organizací chválí policii za zlepšenou reakci a za opatření, jež při nepokojích chrání Romy. Dobrá práce policie je rovněž zdůrazňovaná jakožto vysvětlení pokojnější situace v roce 2014.

Doporučená zdroje ke studiu:

Části textů a obrázky k tématu ochrany menšin v ČR byly převzaty zejména z následujících zdrojů:

- www.coe.int
- <https://ec.europa.eu/eurostat/>
- fra.europa.eu
- www.migraceonline.cz
- www.vlada.cz

Další doporučená literatura

HOFMANNOVÁ, Mahulena a Jan KUKLÍK, PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU, ed. Menšiny a právo v České republice. Praha: Auditorium, 2009. ISBN 978-80-87284-00-1.

SCHEU, Harald Christian, ed. Migrace a kulturní konflikty. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-07-0.

SCHEU, Harald Christian. Ochrana menšin v právu Evropské unie. Správní právo. 2007, 40(7), 490-514. ISSN 0139-6005.

SCHEU, Harald Christian. Význam kolektivních práv a perspektivy jejich uplatnění. Časopis pro právní vědu a praxi. 2000, 8(1), 4-15. ISSN 1210-9126.

3. Mezinárodní zkušenosti s menšinovou problematikou

doc. Ing. Štefan Danics, Ph. D. a Mgr. Štěpán Strnad, Ph.D.

- a. Problematika radikalizace a extremismu – vznik občanských hlídek suplující policii: Londýn + Wuppertal (Shariah Police) – salafisté; Berlín (Schafft Schutzzone) – krajní pravice napojená na NPD;
- b. Kulturní konflikty v evropských zemích
- c. Využívání prvků práva šaría při rozhodování německých soudů při řešení problémů s muslimskou menšinou

3 a. Mezinárodní zkušenosti s menšinovou problematikou **– z pohledu radikalizace a extremismu**

1. Důsledky radikalizace a sílícího pravicového extremismu vůči menšinám

- v důsledku státní zradikalizované politiky může dojít ke stavbě zdí či plotů (viz zeď mezi USA a Mexikem nebo plot na hranici Maďarska)
- z pohledu krajně pravicových nacionalistických stran jsou pro národní stát hlavními hrozbami sílící migrace, multikulturalismus a prohlubující se evropská integrace a xenofobie vůči migrantům může lehce vyústit i v odpor vůči liberální migrační politice ze strany EU
- krajně pravicoví aktéři sdílejí myšlenky extrémního a kulturního konzervatismu, rasismu, antisemitismu a také homofobie, přičemž se ztotožňují s myšlenkou řádu ustanoveného „silnou rukou“ a zastávají populistický styl politiky založeného na opozici mezi zkorumpovanou vládní elitou a zdravým nezkaženým lidem, který by se měl více podílet na politickém rozhodování (viz přímá demokracie)
- rétorika krajně pravicových subjektů je silně antievropská, antiimigrační a protekční ve prospěch domácích občanů
- etnické menšiny se ve Velké Británii stále častěji potýkají s rasovou diskriminací, která strmě narůstá od referenda o brexitu cca 71%

- procent lidí z těchto minorit uvedlo, že zažili nenávistné rasové projevy (před hlasováním o brexitu, jich přitom bylo pouze 58%)
- krajně politické subjekty se dnes ztotožňují se silným národním cítěním, které je postaveno na protimenšinové a protiimigrační rétorice (viz Dánská lidová strana (Danske Folkeparti, DF), Svobodná strana Rakouska (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ), Švédští demokraté (Sverigedemokraterna, SD), Práví Finové (Perussuomalaiset, PS) a francouzská Národní Fronta (Front National, FN – dnes Národní sjednocení, NS), Alternativa pro Německo (Alternative für Deutschland, AfD) nebo v České republice Svoboda a přímá demokracie, SPD – Tomio Okamura, jejichž rétorika vůči menšinám byla označena jako extremistická
 - lze vysledovat, že s nárůstem pravicové radikalizace ve společnosti sílí i *latentní anticikanismus*, který je silně zakořeněný v české společnosti
 - Evropská komise proti rasismu a netoleranci Rady Evropy (ECRI) vnímá anticikanismus jako „...specifickou formu rasismu, ideologii založenou na rasové nadřazenosti, formu dehumanizace a institucionálního rasismu živou historickou diskriminací, která je ztělesňována, mezi jinými, násilím, nenávistnými projevy, vykořisťováním, stigmatizací a nejkřiklavější formou diskriminace...“. Dále je konstatováno, že „...anticikanismus je obzvláště stálá, násilná, opakující se a běžná forma rasismu...“ a že „...diskriminace Romů je zejména založena na jejich etnickém původu a životním stylu...“
 - v červenci 2019 asi 70 Romů z Česka, Slovenska, Maďarska, Británie, Francie, Belgie a jiných zemí společně demonstrovalo před Evropským parlamentem, aby hájili svá práva jako občanů EU (žijeme v Evropě přes 900 let) a protestují proti rostoucí radikalizaci společnosti a varují před rasovou nenávistí a navrhují zřízení Romského kongresu, kam by byli voleni romští zástupci ze všech zemí EU
 - pravicoví aktéři se zároveň angažují v násilných činech počínaje nesnášenlivými projevy, znesvěcením muslimských či židovských

chrámů nebo hřbitovů, až po odvetných přepadeních (nebo násilných útoků) proti Romům, imigrantům, lidem odlišné barvy pleti či proti těm, kdo jsou vnímáni jako homosexuální a šíří tzv. předsudečnou nenávist

- tento termín se objevil ve „*Zprávě o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018*“ a MV ČR tím zavedlo nový trestný čin tzv. “předsudku”, což je v anglosaském právu nazýváno jako “prejudice crime”, tzn. předsudkový zločin
- *MV ČR definuje projev předsudečné nenávisti následovně*: neusilují o okamžité zničení demokratického systému, ale postupně ho oslabují; nerespektují koncept základních lidských práv; podněcují k nenávistným aktivitám další osoby; šíří strach ve společnosti; štěpí společnost, vyvolávají v ní antagonismy; zlehčují osudy obětí totalitních režimů a obětí nenávistně motivované trestné činnosti; při komunikaci s veřejností využívají dezinformace a konspirační teorie; stávají se nástrojem vlivového působení zemí a skupin, které nerespektují principy pluralitní demokracie.
- nenávistné komentáře na sociálních sítích jsou postižitelné, pokud oběť útoku podá na policii oznámení nebo tato událost vzbudí veřejnou pozornost, jako např. nenávistné výroky pod fotografií prvněáčků ze základní školy v Teplicích, pomyslná hranice je překročena ve chvíli, kdy autor hanobí rasu, etnikum nebo náboženství nebo když podněcuje k nenávisti vůči těmto skupinám osob
- Klára Kalibová, ředitelka organizace pro pomoc obětem z nenávisti In Iustitia, varuje před bagatelizací nenávistného chování na internetu
- připomeňme, že francouzský parlament hodlá po vzoru Německa zavést zákon (platí od ledna 2018), který by umožnil odstranit projev nenávisti na internetu do 24 hodin, přičemž jeho účinnost je problematická, neboť po jeho zavedení rozhodně nenávistné projevy nezmizely, ale ani se nedostavila rozsáhlá cenzura, které se nyní obávají někteří ve Francii

- Federace židovských obcí v roce 2018 evidovala 347 antisemitských incidentů, více než v minulých letech (Zdroj: <https://www.ceskenoviny.cz/>); z výroční zprávy vyplývá, že nárůst protizidovských nálad je patrný zejména na internetu, přičemž antisemitské násilí a diskriminace zůstávají v Česku i nadále vzácné, neboť fyzické útoky byly evidovány dva, ale panuje zde silná latence, protože oběti útok často nenahlásí
- ČR i nadále zůstává pro židovskou komunitu, ve srovnání s jinými státy ve středoevropském regionu i v západní Evropě, bezpečnou zemí, konstatovala Federace židovských obcí
- z hlediska mezinárodního a evropského práva, jsou těžší tresty pro některé násilné trestné činy (např. vražda nebo ublížení na zdraví) v důsledku rasistických či xenofobních projevů

2. Specifickým projevem pravicové radikalizace jsou různé domobrany či hlídky, které jsou namířené vůči menšinám

- **Německo:** stoupenci krajní pravice se v Berlíně snaží suplovat policii a v červených vestách s nápisem „Schafft Schutzzone“ – SS (“Ochranné zóny”) obvykle hlídkují ve skupině po dvou až třech lidech, nejčastěji v těch částech Berlína, v nichž podle jejich členů bují drobná kriminalita migrantů
- zkratka jejich názvu “SS” připomíná notoricky známé, nacistické jednotky SS, ale to stoupenci krajní pravice to rezolutně odmítají a úřady jsou bezradné
- Schafft Schutzzone (SS) je přímo napojená na německou ultrapravicovou Národnědemokratickou stranu (NDP), která je označována za neoficiální nástupkyni Německé říšské strany a která před německými soudy už po třetí odolala pokusům o její zrušení
- s přílivem cizinců se hodně změnilo tvrdí místopředseda NDP v Berlíně a hlavní organizátor občanských hlídek Sebastian Schmidtko, který v minulosti čelil několika obviněním – především kvůli popírání holokaustu a nenávistným projevům

- řada politiků a odborníků tvrdí, že hlavním cílem rostoucího počtu příslušníků milic v německých ulicích je především snaha zastrašit přistěhovalce a rozdmýchávání strachu ve společnosti, což má NDP přihrát politické body
- **Slovensko:** s hlídkami krajní pravice má vlastní zkušenost i Slovensko, kde krajně pravicová strana Kotleba – Lidová strana Naše Slovensko (LSNS) spustila hlídky ve vlacích už v roce 2017
- **Česká republika:** Kotlebovci se následně stali inspirací také pro české uskupení Nezávislí nacionalisté s tím, že její dva členové v roce 2019 oznámili spuštění příhraničních vlakových hlídek, které měly mít za úkol vytipovat podezřelé osoby (na mysli měli migranty) mířící ze Saska do České republiky

Doporučená literatura:

- DANICS, Štefan; Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2017, 400 s. ISBN 978-80-7452-122-5.
- DANICS, Štefan. *Nástup populistických a protestních stran v České republice*. In Ušiak, J.; Kollár, D. (ed.). *Bezpečnostné fórum 2018, Zborník vedeckých prác*. Banská Bystrica: Interpolis, 2018. s. 83–90. ISBN 978-80-972673-5-3.
- DANICS, Š. *Pravicově populistické strany a radikalizace společnosti*. In UŠIAK, J.; KOLLÁR, D. (ed.). *Bezpečnostné fórum 2019. Zborník vedeckých prác*. Banská Bystrica: Interpolis, 2019, s. 37–44. ISBN 978-80-972673-9-1.

3. b. Legislativní úprava práv národnostních menšin v evropských státech

- Definice národnostní menšiny, formulovaná v souvislostech státní legislativy, je v kontextu současného evropského standardu záležitostí právních kritérií jednotlivých států.
- Z tohoto hlediska je vymezení pojmu národnostní menšina podmíněné společensky a politicky, a proto i nejednoznačné a dobově proměnlivé.
- V zásadě tedy neexistuje jednotná, v právním jazyce na široké mezinárodní úrovni používaná, definice národnostní menšiny.
- I v Evropské unii je vymezení tohoto pojmu ponecháno jednotlivým vládám a chápáno jako vnitřní záležitost toho kterého státu. V současnosti je evropská politika vůči národnostním menšinám založena na principech odstranění diskriminace, rovnocenné ochrany před zákonem a dodržování všech lidských práv a svobod přiznaných většinovému obyvatelstvu státu (včetně práv politických a účasti na správě záležitostí menšiny).
- Závazným principem je i ochrana kultury a jazyka menšin (včetně přístupu k mediím). Požadavkem je také posilování vzájemné znalosti kultury, historie, jazyka a víry, a to u příslušníků menšin i většinového obyvatelstva. Tyto standardy ochrany a rozvoje práv národnostních menšin zakotvují dva evropské mezinárodní dokumenty
- Základní oblastí je otázka uplatňování kolektivních menšinových práv ve vztahu k menšinovým komunitám a sociálně-ekonomické postavení národnostních menšin, včetně jejich postavení ve společnosti.

Způsoby zajištění národnostních menšinových práv

- Prvním z nich je pozitivní ochrana. Ta je založena na poskytování různých specifických výhod, které by měly kompenzovat jejich faktickou nerovnost – může se jednat o umožnění vzdělání v rodném jazyce, zajištění možnosti použití rodného jazyka ve styku se státními

institucemi, teritoriální autonomii atp. Tento přístup je typický pro většinu evropských států.

- Druhým způsobem je potom důsledná aplikace zákazu diskriminace. Ten vychází z teze, že všichni občané si jsou rovni, a tudíž nelze menšinám přiznávat zvláštní práva. Tento přístup však může naznačovat, že vlastně žádný problém – faktické slabší postavení příslušníků národnostních menšin (tj. např. jazyková bariéra, vyšší nezaměstnanost, vyloučení ze společnosti, život v ghettech) – neexistuje, a není proto třeba jej řešit. Problematickým aspektem je také to, že stát mohou občanství národnostním menšinám upírat, a svoji diskriminaci následně ospravedlňovat právě tím, že daná osoba zmíněné státní občanství nemá. Důsledná aplikace zákazu diskriminace je typická např. pro Francii nebo Turecko.

*Ve **Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku**, existuje specifický systém práva, včetně dodržování rasové rovnosti. Unikátnost právního a společenského uspořádání tohoto království, postaveného však dnes na demokratických principech, se odvíjí od jeho koloniální minulosti. Britský právní systém je podložen kazuistikou, konkrétními případy, vztahujícími se k rasovým a dalším incidentům, které dávají podnět ke změně.*

*V roce 1998 přijalo **Finsko** Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin. V rámci této úmluvy však přesně nedefinuje pojem národnostní menšiny, ale vychází vždy z aktuální situace v zemi. Podle Populačního registru zde žijí tyto tradiční národnostní menšiny: Laponci, muslimové, Romové, Rusové, Švédové a Židé.*

***Španělsko** se ve své ústavě nezmiňuje o právech etnických i národnostních menšin, naopak je zdůrazněna nedělitelnost španělského národa a Španělska jakožto rodné země španělského lidu. Ústava zaručuje širokou samosprávu regionů (doslova autonomií), které mají hlavní slovo při koncipování sociální a zřejmě i školské "národnostní" politiky (např. katalánské, baskické a galicijské školství).*

Rakousko tradičně uznávalo menšiny, uznané již za existence Rakousko-Uherské monarchie. Obecně se však předělem v uznání národnostních menšin stal až zákon z roku 1976. Podle rakouského práva jsou tak uznány tzv. autochtonní menšiny (tj. menšiny, usazené na území Rakouska delší dobu – prakticky po tři generace). Příslušníci národnostní menšiny, na něž se zákon vztahoval, byli definováni jako: „v Rakousku bydlící skupiny rakouských občanů s neněmeckým mateřským jazykem a určitou etnickou charakteristikou“. Zákon o národnostních menšinách (Volksgruppengesetz) z roku 1976 je základním právním předpisem, upravujícím postavení národnostních menšin („Volksgruppen“) v Rakousku. Podle tohoto zákona mají uznané národnostní menšiny právo na ochranu. To znamená, že vláda by měla zabezpečit zachování jejich kultury, identity a jazyka. Tyto etnické skupiny potom mají právo k vytvoření svého reprezentativního orgánu – „Volksgruppenbeirat“, který má prosazovat jejich společné kulturní, sociální a hospodářské potřeby.

Spolková republika Německo ratifikovala nejvýznamnější mezinárodní úmluvy, vážící se k ochraně menšin. Jde především o Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin a Chartu regionálních a menšinových jazyků Rady Evropy. Protokol č. 12 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv byl podepsán vládou, ale doposud nebyl ratifikován. Je rovněž uznáváno právo Výboru k potírání rasové diskriminace (OSN) zabývat se individuálními stížnostmi. Kromě ratifikace zmíněných mezinárodních úmluv nedisponuje, až na jedinou výjimku, německá spolková legislativa žádnými specifickými právními instrumenty, zaručujícími práva národnostních menšin. Výjimkou je jen Deklarace práv dánské menšiny z roku 1995.

Prameny a další zdroje:

KOLDINSKÁ, K., ed., SCHEU, H. Ch., ed. a ŠTEFKO, M., ed. *Sociální integrace cizinců*. Praha: Auditorium, 2016.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Právní postavení Romů v jednotlivých členských zemích Evropské unie*. ČR [online]. 2004. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta v Českých Budějovicích. Dostupné na [www: https://www.mzv.cz/file/16376/RB_10_2_03.doc](https://www.mzv.cz/file/16376/RB_10_2_03.doc)

POSPÍŠIL, Ivo. *Práva národnostních menšin: mezi univerzalismem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006.

SCHEU, H. Ch. (eds.) *Migrace a kulturní konflikty*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011.

Další zdroje:

- *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin*
- *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*
- *Deklarace práv osob náležejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám*
- *Evropská charta regionálních či menšinových jazyků*
- *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*
- *Evropská sociální charta*

3. c. Využívání prvků práva šaría při rozhodování německých soudů při řešení problémů s muslimskou menšinou

- případ 14leté syrské dívky, která se v Sýrii vdala za svého 21letého bratrance, a přišli spolu do Německa v srpnu roku 2015 a Úřad péče o mládež odmítl manželství uznat, manžel podal žalobu, ale Rodinný soud v Aschaffenburgu rozhodl ve prospěch Úřadu péče o mládež, který se prohlásil za právního zástupce dívky
- nakonec odvolací soud v Bambergu toto rozhodnutí v květnu 2016 zrušil a rozhodl, že manželství je platné, protože bylo uzavřeno v Sýrii,

- kde jsou podle práva šaría dětské sňatky povoleny, tím tento rozsudek v Německu legalizoval manželství podle práva šaría
- toto rozhodnutí otevírá v Německu dveře legalizaci dětských sňatků uzavřených podle práva šaría, je jedním z rostoucího počtu případů, kdy německé soudy – ať vědomě či nevědomě – podporují vytvoření paralelního islámského právního systému v zemi
 - alkohol si nezletilí v Německu koupit nemohou, uzavřít manželství však ano?!
 - Monika Michell ze skupiny Terre des Femmes, která bojuje proti dětským sňatkům, dodala: „*Manžel nemůže být zákonným zástupcem dětské nevěsty, protože s ní sdílí lože – což je jasný střet zájmů.*“
 - rozsudek otevře v Německu stavidla kulturních konfliktů, protože muslimové budou rozhodnutí soudu považovat za precedent, který v zemi umožní prosazování legalizace dalších islámských praktik, včetně polygamie
 - v září 2016 německé Ministerstvo vnitra zveřejnilo zprávu, že k 31. 7. 2016 žilo v Německu 1 475 dětských nevěst, z toho bylo 361 dívek mladších 14 let
 - ve snaze ochránit dívky, které se vdaly v zahraničí a v Německu požádaly o azyl, přijal německý parlament 1. června 2017 právní předpis zakazující dětské sňatky a stanovil v Německu minimální věk souhlasu pro vstup do manželství na 18 let a zároveň zrušil všechna stávající manželství, kde byl jeden z účastníků v době obřadu mladší 16 let, a to včetně těch manželství, která byla uzavřena v zahraničí
 - Spolkový soudní dvůr ve svém rozhodnutí zveřejněném 14. prosince 2018 uvedl, že nový zákon může být protiústavní, protože porušuje některé články Ústavy, konkrétně článek 1 (lidská důstojnost), článek 2 (svobodný rozvoj osobnosti), článek 3 (rovná ochrana) a článek 6 (ochrana manželství a rodiny)
 - Spolkový soudní dvůr nakonec požádal Spolkový ústavní soud, aby přezkoumal legálnost německého všeobecného zákazu dětských sňatků a stanovil, že by německé úřady měly posuzovat platnost dětských sňatků individuálně případ od případu

- soud tím otevřel dveře takzvaným kulturním výjimkám, a to těm, které jsou zakotveny v právu šaría, které nestanoví pro manželství žádnou minimální věkovou hranici
- Německo nemůže být na mezinárodní scéně PROTI dětským sňatkům a v Německu být PRO takové sňatky, nelze dělat v zájmu dítěte kompromisy, protože se jedná se o ochranu dětí a nezletilých, která je zakotvena v německém Základním Zákoně
- německé soudy se stále více kloní k islámskému právu, protože buď žalující strany, nebo obžalovaní jsou muslimové a kritici upozorňují, že v těch případech kdy německé právo ustoupilo právu šaría, znamenají nebezpečné zasahování islámského práva do německého právního systému
- v srpnu 2000 soud v Kasselu nařídil jedné vdově, aby se podělila o svůj důchod po svém marockém manželovi s jinou ženou, se kterou byl muž také současně ženatý, přestože je polygamie v Německu nezákonná, soudce rozhodl, že se manželky musí v souladu s marockým právem o penzi podělit
- v březnu 2004 soud v Koblenzi přiznal právo na trvalý pobyt v Německu druhé manželce Iráčana žijícího v Německu, protože po pěti letech v polygamním manželství by bylo nespravedlivé očekávat, že se vrátí do Iráku
- v říjnu 2010 rozhodl soud v Kolíně nad Rýnem, že Íránec musí vyplatit své bývalé manželce částku 162 000 eur, což byl ekvivalent 600 zlatých mincí, jež byly uvedeny v původní manželské smlouvě podle práva šaría
- soud v Mnichově v prosinci 2010 rozhodl, že německá vdova má nárok na pouhou čtvrtinu majetku po svém manželovi a v souladu s právem šaría zbylé tři čtvrtiny dědictví soud přiřkl manželovým příbuzným v Teheránu
- pobouření vyvolala v září 2014 samozvaná „policie šaría“, která rozdávala žluté letáky s informací, že ve wuppertalské čtvrti Elberfeld byla vyhlášena „*oblast podléhající právu šaría*“, salafisté naléhali na muslimské i nemuslimské kolemjdoucí, aby navštěvovali mešity a

- přestali pít alkohol, kouřit cigarety, brát drogy, hrát hazardní hry, poslouchat hudbu a věnovat se pornografii a prostituci
- Wuppertalský státní zástupce argumentoval, že muži v oranžových vestách s nápisem „SHARIAH POLICE“ porušili zákon, který zakazuje ve veřejném prostoru nosit uniformy, navíc byly nelegální a na veřejnost měly zastrašující a militantní účinek – dle zákona, který zakazuje uniformy jako nástroj vyjádření politického názoru, byl původně navržen, aby zabránil neonacistickým skupinám předvádět se na veřejnosti
 - okresní soud ve Wuppertalu však rozhodl, že technicky vzato vesty nejsou uniformy a nepředstavují hrozbu, a proto kolemjdoucí se nemohli cítit zastrašeni a stíhání mužů by porušovalo jejich svobodu projevu
 - 11. ledna 2018 však Spolkový soudní dvůr rozhodnutí soudu ve Wuppertalu zrušil a nařídil obnovu procesu a uvedl, že podle jeho názoru islamisté skutečně porušili zákon, který zakazuje nosit uniformy
 - expert na islám Mathias Rohe v rozhovoru pro zpravodajský web Spiegel bránil existenci paralelních právních systémů v Německu jako „důsledek globalizace“, přičemž dodal: *používáme islámské právo zrovna tak jako francouzské právo*

4. Řešení modelových případů

doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D. a Mgr. Štěpán Strnad, Ph. D.

4. a. Zkušenosti z praxe v České republice

1. Menšinový zákon – Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

(Parlament České republiky schválil zákon dne 10. července 2001, vyhlášen byl ve Sbírce zákonů dne 2. srpna 2001) *Změna: zákon č. 320/2002 Sb., platnost od 1. ledna 2003 (viz § 6 odst. 7 a odst. 8 a § 13a.)*

Pozitivní zkušenosti

- z příslušnosti k národnostní menšině nesmí nikomu vzejít žádná újma
- orgány veřejné správy nevedou evidenci příslušníků národnostních menšin
- získávání, zpracovávání a používání osobních údajů ohledně příslušnosti k národnostní menšině se řídí ustanoveními zvláštních právních předpisů (Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů)
- údaje o přihlášení se k národnosti získané těmito orgány při sčítání lidu nebo podle jiného zvláštního zákona, které umožňují určení příslušnosti k národnostní menšině, nesmějí být použity pro jiný účel, než pro který byly shromážděny a uloženy, a po statistickém zpracování musejí být zničeny
- příslušníci národnostní menšiny se mohou sdružovat v národnostních sdruženích i v politických stranách a v politických hnutích za podmínek a způsobem stanoveným zvláštními právními předpisy (Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů)
- příslušníci národnostních menšin mají právo na aktivní účast v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných

záležitostech, zvláště pak těch, které se týkají národnostních menšin, jejichž jsou příslušníky, a to na úrovni obce, kraje i na celostátní úrovni

- svoje právo vykonávají příslušníci národnostních menšin zejména prostřednictvím výborů pro národnostní menšiny, zřizovaných podle zvláštních právních předpisů a Rady vlády pro národnostní menšiny (dále jen „Rada“), v jejímž čele je člen vlády

Do působnosti Rady patří:

- a) zajišťovat přípravu opatření vlády, která se týkají práv příslušníků národnostních menšin v České republice,
 - b) vyjadřovat se k návrhům zákonů, k návrhům nařízení vlády a k opatřením, týkajícím se práv příslušníků národnostních menšin, před jejich předložením vládě,
 - c) připravovat pro vládu souhrnné zprávy o národnostní situaci na území České republiky,
 - d) připravovat pro vládu nebo pro ministerstva či jiné správní úřady doporučení k zajištění potřeb příslušníků národnostních menšin, zejména v oblastech školství, kultury a médií, používání mateřského jazyka, společenského a kulturního života,
 - e) spolupracovat s orgány územních samosprávných celků při praktickém zabezpečování národnostní politiky státu,
 - f) navrhopvat rozdělování finančních prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin.
- krajský úřad řídí a koordinuje ve svém správním obvodu plnění úkolů na úseku státní politiky napomáhající integraci příslušníků romské komunity do společnosti
 - obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti

- příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo, aby název obce, v níž žijí, názvy jejích částí, ulic, jiných veřejných prostranství, označení budov orgánů veřejné správy a volebních místností byly uvedeny rovněž v jazyce národnostní menšiny
- příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy
- příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na zveřejnění oznámení o době a místě konání voleb a na další informace pro voliče v jazyce národnostních menšin
- příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na výchovu a vzdělávání ve svém mateřském jazyce ve školách, předškolních zařízeních a školských zařízeních
- příslušníci národnostních menšin mohou zřizovat:
 - soukromé školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny nebo s výukou jazyka národnostní menšiny jako vyučovacího předmětu,
 - soukromá předškolní zařízení a soukromá školská zařízení
- příslušníci národnostních menšin mají právo na zachování a rozvíjení svého jazyka, kultury a tradic a na jejich respektování
- stát vytváří podmínky pro zachování a rozvoj kultury, tradic a jazyků příslušníků národnostních menšin a podporuje zejména programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační činnost a další aktivity příslušníků národnostních menšin a za tímto účelem poskytuje dotace ze státního rozpočtu
- stát podporuje i vydávání periodického i neperiodického tisku vydávaného v jazycích národnostních menšin a rozhlasové a televizní vysílání v jazycích národnostních menšin a za tímto účelem poskytuje dotace ze státního rozpočtu

- Česká republika prohlašuje, že přijatá ustanovení Evropské charty pro regionální či menšinové jazyky uplatňuje a za menšinové jazyky považuje: slovenštinu, polštinu, němčinu a romštinu
- český stát se především snaží vyrovnat podmínky pro příslušníky romské komunity, zvláště v oblasti vzdělávání a sociální, s důrazem na zamezení společenského vylučování příslušníků romské komunity, postavení romských žen a zajištění spoluúčasti Romů při zavádění integračních programů, vytváření důvěry, porozumění a tolerance ve společnosti, poznání historie a tradic romské kultury, zlepšení komunikace mezi romskou komunitou a většinovou společností

2. Ministerstvo Vnitra ČR uvedlo v roce 2010 do provozu přehled o postojích široké veřejnosti k pravicovému extremismu, rasismu a xenofobních myšlenek:

- v souvislost s integrací menšin a cizích národů
- studie byly tvořeny z reprezentativního vzorku populace, hloubkového rozhovoru s experty, zaměřené se na problémové skupiny a analýzu extrémistických webových stránek a médií
- výsledky byly hodnoceny a komentovány v roční Situační zprávě v oblasti extremismu a byly doplněny o hodnocení úrovně proniknutí a podpory radikálních myšlenek v rámci společnosti, rizikových skupin a lokalit a profilu extrémistických skupin a jejich aktivit

4. b. Zkušenosti z praxe v jiných členských státech Evropské unii

1. **Německý projekt “Mitte” – studie extrémně pravicových přístupů a autoritářských orientací** vedena na Univerzitě v Lipsku, zkoumá krajně pravicové přístupy každé dva roky od roku 2002:
 - využívá specificky vytvořené „Lipské měřítko” na extrémistické pravicové postoje
 - jedná se o pravidelný monitorovací státní nástroj, který umožňuje analýzu trendů v průběhu času a přispívá k lepšímu porozumění

určitých “hnacích motorů” a faktorů, které můžeme najít za radikalizací pravicového extremismu a přijmutí adekvátních preventivních opatření

2. **Nizozemský Centrální úřad** pro Statistiku ve spolupráci s Ministerstvem bezpečnosti a spravedlnosti provádí pravidelnou **Bezpečnostní kontrolu** (Veiligheidsmonitor) od roku 2008:

- průzkum je realizován obcemi na problémy, které jsou zaměřené na sousedské vztahy
- kontrola obsahuje také nástroj rozvinutý Verwey – Jonker institutem k měření polarizace a míry důvěry v rámci sousedských komunit i ve vztahu k menšinám
- má sloužit k užívání jako pravidelné monitorování a včasné varování před jakýmkoliv napětím, potencionálním konfliktům a rizikovým faktorům na sousedských úrovních
- zkoumání obsahuje následující indikátory: otázky o rozdílnosti sociálních skupin žijících vedle sebe; otázky týkající se důvodů skrytých za napětím mezi populačními skupinami v sousedství, tzv. rizikové faktory; otázky týkající se politiky; otázky individuální charakteristiky problémových

3. **Amsterdamská občanská kontrola** (Amsterdamse Burgermonitor) – v podstatě se jedná o městský přístup k dané problematice, zejména k řešení fenoménu radikalizace:

- městský výzkum mapuje zkušenosti v počtu příslušných oblastí jakými jsou solidarita ve společnosti mezi rozdílnými sociálními skupinami, včetně znalosti a účasti v lokální politice, vnímání vlivu politických procesů, postoje vůči demokracii, zkušenosti s diskriminací a podobné fenomény
- v rámci tohoto výzkumu bylo vyvinuto množství psychometrických měřítek, které se snaží měřit záměry a postoje ve společnosti, zahrnující související připravenost na aktivismus a na účast v násilných politických akcích

- měřítko „Aktivistických a radikálních úmyslů“ je jedním z takových případů připravenosti na právní, nenásilné politické akce
- připravenost na účast v násilných a nedovolených akcích jsou zase měřeny prostřednictvím osm tvrzení (čtyři možnosti pro každému tvrzení) s ohledem na odlišnou skupinovou příslušnost (země, etnicita, rodina, atd.)
- další příkladem je měřítko „náboženského fundamentalismu“, které bylo vyvinuto již v roce 1992 a aktualizováno v roce 2004, které pracuje s dvanácti tvrzeními a na tomto základě měří náboženský fundamentalismus

4. Metoda hodnocení rizik – je využívána v různých zemích – cíle, které tyto nástroje obvykle podporují, mají intervenční povahu – to znamená, že se jednak snaží odklánět lidi od extrémismu nebo zmírňují jejich zranitelnost k němu:

- k tomu účelu slouží hodnocení faktorů a indikátorů na individuální úrovni, přičemž se bere ohled i na prostředí, ve kterém individuální procesy probíhají
- metody hodnocení rizik předpokládají, že riziko je kontextuální a dynamické a je spjato s prostředím, ve kterém jedinci žijí, bydlí, zatímco problémy jako ideologie, rodina, druh či komunita jsou důležitými aspekty tohoto prostředí
- riziko indikátorů obsahuje kontextuální faktory, jako jsou politické názory, náboženské principy, ideologické doktríny a reakce na geopolitické faktory vyžadující pozornost, spolu s psychologickými faktory, faktory životního prostředí a sociální faktory
- rámce hodnocení rizik byly vyvinuty s ohledem na specifické vysoce rizikové skupiny, které jsou již zapojeni do extremismu či terorismu, zejména v horní úrovni radikalizační pyramidy
- v tomto ohledu britské pokyny k riziku extremismu jsou používány napříč celou Evropou, přičemž jsou ověřeny zpětnou vazbou od profesionálů a empirickými daty

- přiblížíme si některé indikátory, které jsou vyhodnocovány v rámci hodnocení rizik, které je možné ukázat v rámci pěti klasifikačních tříd:
- *VÍRA A POSTOJE*: Závazky k ideologii; Oběti nespravedlnosti nebo křivdy; Dehumanizace určených cílů; Odmítnutí demokratické společnosti a jejích hodnot; Pocity nenávisti, diskriminace a odcizení; Nepřátelství ke společné národní identitě; Nedostatek empatie mimo vlastní skupinu
- *KONTEXT A ZÁMĚR*: Divák nebo spotřebitel násilného extremistického materiálu; Identifikace cíle v odpovědi na vnímání bezpráví; Kontakt s násilnými extremisty; Zlost a násilné vyjadřování; Touha zemřít pro správnou věc a mučednictví; Plánování násilných akcí; Citlivost k ovlivňování a autoritě
- *HISTORIE A SCHOPNOST*: Předčasný postoj k násilné militantní ideologii; Zapojení se již v rodině či přáteli s násilnými záměry; Dřívější násilná kriminální historie; Taktický výcvik s výbušninami; Výcvik k šíření extremistické ideologie
- *ZÁVAZKY A MOTIVACE*: Oslavování násilných akcí; Motivace kriminálním oportunismem; Závazky ke skupině či skupinové ideologii; Motivace morálními rozkazy; Motivace vzrušením a dobrodružstvím
- *OCHRANNÉ PŘEDMĚTY*: Jiné přetlumočení ideologie; Odmítnutí násilí k získávání cílů; Změna pohledu na nepřítel; Zapojení se do nenásilného deradikalizačního programu a programu proti trestným činům; Podpora komunity k nenásilí; Podpora rodiny k nenásilí

Seznam zkratk:

AfD	Alternativa pro Německo
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
ČSSR	Československá socialistická republika
DF	Dánská lidová strana
ECRI	Evropská komise proti rasismu a netoleranci Rady Evropy
EChRMJ	Evropská charta regionálních či menšinových jazyků
EU	Evropská unie
EU-MIDIS	Šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii
ES	Evropská společenství
FN	Národní Fronta
FPÖ	Svobodná strana Rakouska
FRA	Agentura Evropské unie pro základní práva
FS ČSFR	Federální shromáždění České a Slovenské federativní republiky
LSNS	Lidová strana Naše Slovensko
LZPS	Listina základních práv a svobod
MPHSPK	Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NPD	Národnědemokratická strana Německa

NS	Národní sjednocení
OSN	Organizace spojených národů
PS	Praví Finové
PPOV	pracovní a poradní orgán(-y) vlády
RÚNM	Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin
SD	Švédští demokraté
SEU	Smlouva o Evropské unii
SPD	Svoboda a přímá demokracie
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SS	Ochranné zóny
SVV	spravedlnost a vnitřní věci
USA	Spojené státy americké
ÚZOB ČR	ústavní zákon o bezpečnosti České republiky
VS OSN	Valné shromáždění Organizace spojených národů